

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
« _____ » _____ 2022 р.

Механізми поглиблення інтеграційних процесів АТР

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

Комплексна кваліфікаційна (магістерська) робота

**Частина 1. Міжнародне співробітництво як основа поглиблення
інтеграційних процесів АТР**

Виконавець: Вікторія ГЕРАСИМЕНКО
Науковий керівник: Леонід КІСТЕРСЬКИЙ

Частина 2. Розвиток інтеграційних процесів в АТР

Виконавець: Маргарита ЧАЙКОВСЬКА
Науковий керівник: Юлія ІЩУК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЧАЙКОВСЬКА МАРГАРИТА ВЯЧЕСЛАВІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
« ____ » _____ 2022 р.

Розвиток інтеграційних процесів в АТР

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Юлія ІЩУК, доцент кафедри
міжнародних економічних
відносин, доктор філософії, доцент

_____ підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Чайковська М.В. Комплексна кваліфікаційна магістерська робота. *Механізми поглиблення інтеграційних процесів АТР*. Розвиток інтеграційних процесів в АТР. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародні економічні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2022.

У роботі розглянуто теоретичні передумови розвитку інтеграційних процесів. Проведено аналіз сучасного стану та тенденцій інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Визначено основні проблеми та перспективи розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Основним науковим результатом дослідження є рекомендації щодо підходу до визначення АТР, оцінка впливу міжнародної торгівлі на ВВП країн АСЕАН, визначення перспектив щодо подальшого розвитку АТР.

Ключові слова: Азіатсько-Тихоокеанський регіон, АТР, АСЕАН, АТЕС, передумови, інтеграційні процеси, регіональна інтеграція, оцінка.

96 с., 22 табл., 19 рис., бібліограф.: 57 найм.

Chaikovska M.V. Complex qualification master's thesis. *Mechanisms for deepening of the integration processes of the Asia-Pacific region*. Integration processes development in the Asia-Pacific. Specialty 292 International economic relations. Educational Program «International Economic Relations». Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2022.

The work analyzes the dynamics of macroeconomic indicators of the APR and its main integration associations APEC and ASEAN. A correlation-regression analysis of the factors influencing export-import operations and FDI on the GDP of ASEAN countries was carried out. An approach to determining ATP is proposed. The external and internal factors of the perspective of the long-term trajectory of the development of the economies of ASEAN and APEC are determined. A set of recommendations on the further development of the APR has been developed.

The main scientific result of the previous report is recommendations on the approach to the definition of the APR, assessment of the impact of international trade on the GDP of ASEAN countries, determination of prospects for the further development of the APR.

Key words: Asia-Pacific region, APR, ASEAN, APEC, prerequisites, integration processes, regional integration, assessment.

96 p., 22 tabl., 19 fig., bibliography: 57 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ	10
1.1 Характеристика Азіатсько-Тихоокеанського регіону.....	10
1.2 Історичні, географічні та соціо-культурні передумови розвитку інтеграційних процесів	16
1.3 Економічні передумови розвитку інтеграційних процесів.....	23
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АЗИАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ.....	31
2.1 Аналіз сучасного економічного розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону	31
2.2 Роль АТЕС у формуванні інтеграційних процесів Азіатсько - Тихоокеанського регіону.....	41
2.3 Оцінка впливу інтеграційних процесів на економіку країн АСЕАН ..	47
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЗИАТСЬКО- ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ	64
3.1 Сучасні виклики та перспективи розвитку АСЕАН.....	64
3.2 Пріоритетні напрями подолання існуючих перешкод розвитку АТЕС	70
3.3 Проблеми та перспективи розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону	78
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

АСЕАН - Асоціація держав Південно-Східної Азії

АТЕС – Азіатсько -Тихоокеанське економічне співробітництво

АТР – Азіатсько-Тихоокеанський регіон

ГАТТ - Генеральна угода з тарифів і торгівлі

ЄЕС - Європейське економічне співтовариство

ЄОУС - Європейське об'єднання вугілля та сталі

ЄС – Європейський Союз

ЗВТ – Зона вільної торгівлі

МС – Митний Союз

НАФТА - Північноамериканська зона вільної торгівлі

ООН - Організація Об'єднаних Націй

СОТ - Світова організація торгівлі

ТТП - Транс-Тихоокеанське партнерство

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день Азіатсько-Тихоокеанський регіон є двигуном економічного розвитку, а також центром інтеграційних процесів на світовій арені. За рахунок економічного, соціально-трудового та технологічного потенціалу, територіальних особливостей, військово-стратегічному розташуванню, великої кількості регіональних угруповань, регіон займає провідну роль на міжнародній арені.

У наш час, інтеграція розглядається як один із головних принципів посилення економічного рівня національних господарств. Такі об'єднання як АСЕАН та АТЕС вкладають значну частку у розвиток інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні за рахунок укладання важливих угод про вільну торгівлю та проведення форумів з низки важливих питань у східних регіонах. Не менш важливий вклад вносять такі країни як Китай, Японія, Тайвань, Республіка Корея.

Дослідженню Азіатсько-Тихоокеанського регіону та формуванню інтеграційних процесів в світі значну увагу приділяли зарубіжні та вітчизняні вчені, а саме: В. Фостійчук, С. Шергін, І. Милосердна, Т. Краснопольська, Е. Фрост, С. Чой, К. Астахов, Л. Султанова, К.Шерьязданова, А. Вітковська, Л.Чуніхіна, Д.Косик, М. Оба, Ф. Барановський, С. Череватий, Дж. Кундера, К. Мишинська, І. Уханова, О. Сорокіна. Наукові дослідження інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні є актуальними і потребують подальшого розвитку.

Метою дослідження є аналіз інтеграційних процесів, які відбуваються у межах Азіатсько-Тихоокеанського регіону, а саме визначення ролі провідних об'єднань АТЕС та АСЕАН, а також визначення ключових загроз та перспектив розвитку регіону.

Поставлена мета обумовлює вирішення низки **завдань**:

- надати характеристику Азіатсько-Тихоокеанського регіону;

- визначити історичні, географічні, соціо-культурні передумови розвитку інтеграційних процесів;
- охарактеризувати економічні передумови розвитку інтеграційних процесів;
- проаналізувати сучасний економічний розвиток Азіатсько-Тихоокеанського регіону;
- визначити роль АТЕС у формуванні інтеграційних процесів Азіатсько-Тихоокеанського регіону;
- оцінити вплив інтеграційних процесів на економіку країн АСЕАН;
- дослідити сучасні виклики та перспективи розвитку АСЕАН;
- визначити пріоритетні напрями подолання існуючих перешкод розвитку АТЕС;
- розглянути проблеми та перспективи розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Об'єктом дослідження є процес розвитку інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Предметом дослідження є умови та фактори розвитку інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Теоретико-методологічну базу становлять публікації в наукових фахових виданнях, автореферати дисертацій та монографії з обраної теми дослідження.

Інформаційну базу становлять офіційні звіти та аналітичні матеріали міжнародних та регіональних організацій Світового Банку, Азіатського Банку, UNCTADstat, ASEANstats.

У процесі дослідження для вирішення окремих завдань використані загальнонаукові і спеціальні **методи** дослідження: наукової абстракції, синтезу, індукції, дедукції – для визначення сутності інтеграції, надання характеристики та визначення основних проблем розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону; метод еволюційного аналізу – для визначення історичних засад та економічних передумов створення інтеграції;

порівняльного та системного аналізу, статистичного угруповання, графічні методи, економічні розрахунки – для визначення сучасного стану економічного розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону та визначення ролі АТЕС у формуванні інтеграційних процесів; кореляційно-регресійного аналізу – для оцінки впливу показників на ВВП країн АСЕАН; SWOT-аналізу – для визначення проблем та перспектив угруповань АСЕАН та АТЕС.

Теоретичне та практичне значення мають запропоновані рекомендації щодо підходу до визначення АТР, оцінки впливу міжнародної торгівлі на ВВП країн АСЕАН, визначення перспектив щодо подальшого розвитку АТР.

Наукові результати дослідження:

1. Розроблена модель факторів впливу експортно-імпортних операцій та прямих іноземних інвестицій на ВВП країн АСЕАН, за результатами якої виділено залежність ВВП країн АСЕАН від інвестиційної діяльності та експорту продукції за межами країн блоку АСЕАН;
2. Запропоновано авторський підхід до визначення АТР - військово-політичний, пропонується розділити країни, що входять до складу АТР на три напрямки: країни, що розділяють інтереси Китаю, країни – союзники США та країни, які тримають нейтралітет;
4. Запропоновані матриці зовнішніх та внутрішніх факторів перспектив довгострокової траєкторії розвитку економік АСЕАН та АТЕС, за допомогою яких було визначено сильні та слабкі сторони, можливості та загрози задля стратегічного планування подальших цілей угруповань;
5. Надані рекомендації, щодо подальшого розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону, враховуючи існуючі проблеми та перешкоди, які можуть суттєво вплинути на подальший економічний розвиток та співпрацю між країнами-учасницями.

Результати кваліфікаційної магістерської роботи апробовані в Збірнику Наукових Праць «ВЧЕНІ ЗАПИСКИ» ДВНЗ Київського національного

економічного університету імені Вадима Гетьмана «Сучасні проблеми розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону», № 27 (3), 2022 рік.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 57 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

1.1 Характеристика Азіатсько-Тихоокеанського регіону

На сучасній міжнародній арені Азіатсько-Тихоокеанський регіон (АТР) є провідним та динамічним регіоном у формуванні геополітичних та інтеграційних процесів.

Вчені дискутують на рахунок єдиного підходу до поняття «АТР». Справді, у географічному, соціально-економічному та політичному аспекті АТР чи в англійській інтерпретації Asia Pacific є поняттям невизначеним. У зарубіжній літературі найчастіше користуються іншим терміном – Тихоокеанський басейн (Pacific). Таку розбіжність у назві пов'язують із проблемою визначення географічних обмежень [1].

В. Фостійчук аналізує склад АТР на базі географічного і воєнно-стратегічного підходів, згідно яких регіон представляє собою:

- Північно-Східну Азію (6 держав і одна територія);
- Південно-Східну Азію (11 держав);
- держави тихоокеанського узбережжя Північної Америки (2 держави);
- Австралію і країни Океанії (14 держав і 15 територій);
- Тихоокеанську Латинську Америку (11 держав) [2].

Вчені І. Милосердна та Т. Краснопольська зазначають, що АТР сприймається в основному як регіон, до складу якого входять країни і регіони, що розташовані як на західній частині Тихого океану – країни Азії, так і на східній – країни Північної та Південної Америки. Південна частина Тихого океану багата на Австралію, Нову Зеландію, а також невеликі держави – острови [3].

С. Шергін звертає увагу на розподілення думок науковців щодо включення держав Латинської Америки до АТР чи ні. Деякі вчені закликають враховувати, перш за все, економічний розвиток і не відносити до АТР

невеликі держави – острови. Також необхідно звернути увагу на те, що по середньому доходу на душу населення вказані карликові тихоокеанські держави перевищують такий показник деяких європейських країн з-поміж «нових демократій» [4].

Американською дослідницею Е. Фрост розглянуте поняття «АТР» у контексті системи концентричних кіл. Внутрішнє коло утворене первинною п'ятіркою Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) (Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд), друге коло – АСЕАН – 10 (окрім зазначених країн, в колі належне місце є Брунею, Камбоджі, Лаосу, М'янмі і В'єтнаму), третє коло – «АСЕАН + 3» (Китай, Південна Корея, Японія). Зовнішнє коло регіону, на думку Е.Фрост, представлене консультативною системою Східноазіатського саміту, мета якого – підготувати ґрунт для створення Східноазіатського співтовариства у складі АСЕАН + 3, а також Австралії, Індії та Нової Зеландії [5].

Існує поняття, в якому до складу регіону входять лише азіатські країни. Це країни Північно-Східної Азії, Південна та Північна Корея та країни Південно-Східної Азії. (рис. 1.1) [4].

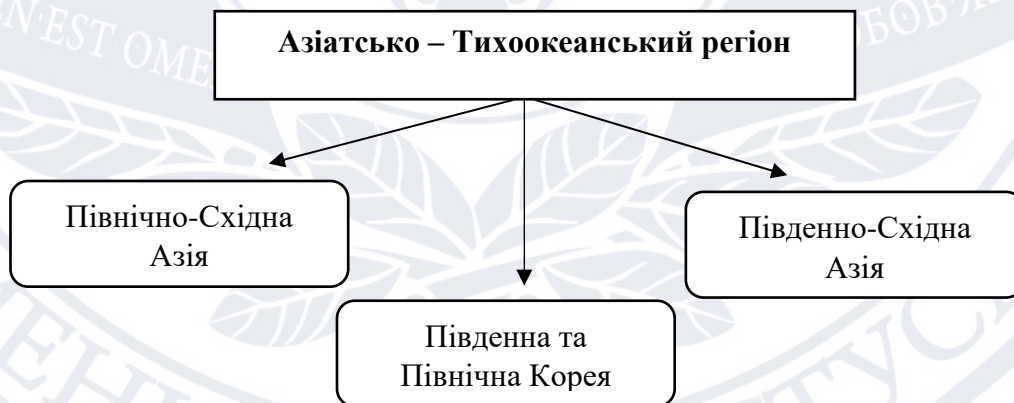

Рисунок 1.1 – Країни, що розкривають тлумачення «вузького» поняття Азіатсько – Тихоокеанського регіону [4]

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Враховуючи всі визначення та структури регіону, що були розглянуті не дають чіткого та правильного розуміння сутності поняття «Азіатсько-Тихоокеанський регіон».

Виконавчий віце-президент Азіатсько-Тихоокеанського регіону С. Чой зазначив, що Азіатсько-Тихоокеанський регіон є частиною світу, що визначається його близькістю до західної частини Тихого океану, зазвичай включає більшу частину Східної Азії, Південної Азії та Океанії. Цей унікально різноманітний регіон охоплює:

- Південно-Східну Азію;
- Корею;
- Великий Китай;
- Індію;
- Австралію та Нову Зеландію;
- Японію [6].

Культура Азіатсько-Тихоокеанського регіону є водночас глибокою та різноманітною, із сумішшю релігій та 14 мовами, якими розмовляють у понад 23 країнах. Коротше кажучи, немає загальної азіатської культури чи підходу до бізнесу, і, звичайно, немає єдиного азіатського ринку. Азіатсько-Тихоокеанський регіон унікальний у своїй складності, але одне можна сказати напевно: в Азії все працює інакше [6].

Ринки, що розвиваються найшвидше у світі, знаходяться в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, яскравому та динамічному зі зростанням доходу на душу населення в поєднанні зі зростанням споживання. І, звичайно, Азіатсько-Тихоокеанський регіон є домівкою для двох ринків, які неможливо ігнорувати, – Індії та Китаю [6].

За інституціональністю та функціональністю інтеграційні процеси в АТР першого десятиліття ХХІ ст. якісно відрізняються від аналогічних показників 1990-х рр., коли було створено необхідні економічні та політичні умови для інтенсивної та різноманітної взаємодії країн-учасниць азіатсько-тихоокеанського регіоналізму. Однак сучасна ситуація в Азіатсько-

Тихоокеанському регіоні показує не так перетворення на динамічне регіональне співтовариство, як про зону економічного та геополітичного суперництва ключових тихоокеанських держав [4].

Основні чинники, які сприяють динаміці інтеграційних ініціатив у Азіатсько – Тихоокеанському регіоні (рис. 1.2) [3].

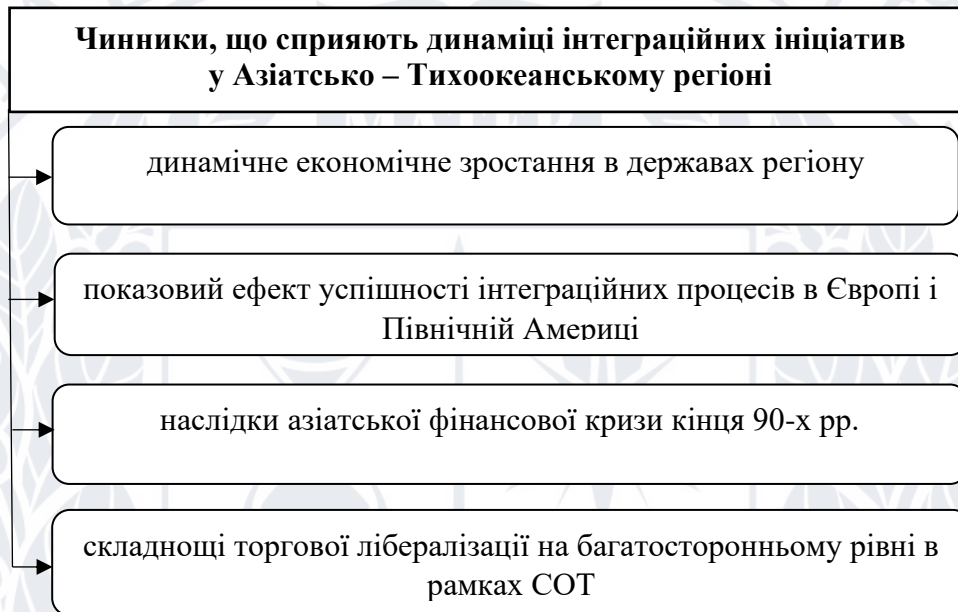

Рисунок 1.2 – Чинники, що сприяють динаміці інтеграційних ініціатив

Джерело: побудовано автором на основі [3]

У відповідності до теорії регіональної інтеграції, вона може бути успішною лише за наявності двох факторів, а саме: безпечна спільнота та її демократичний устрій. Вірогідно, що АТР не по всіх параметрах відповідає зазначеним факторам. Для регіону характерна наявність великої кількості слаборозвинених та недемократичних держав. Значними є відмінності в політичних та соціальних системах країн АТР, а також рівнях їх економічного розвитку. Окрім вказаних «антиінтеграційних» чинників, регіон має геополітичні, міжетнічні та міжконфесійні протиріччя, до яких останнім часом можна віднести міжнародний тероризм [4].

Вченою В. Фостійчук виокремлено основні характеристики ролі Азіатсько-Тихоокеанського регіону в сучасній глобальній геополітичній структурі (рис. 1.3) [2].

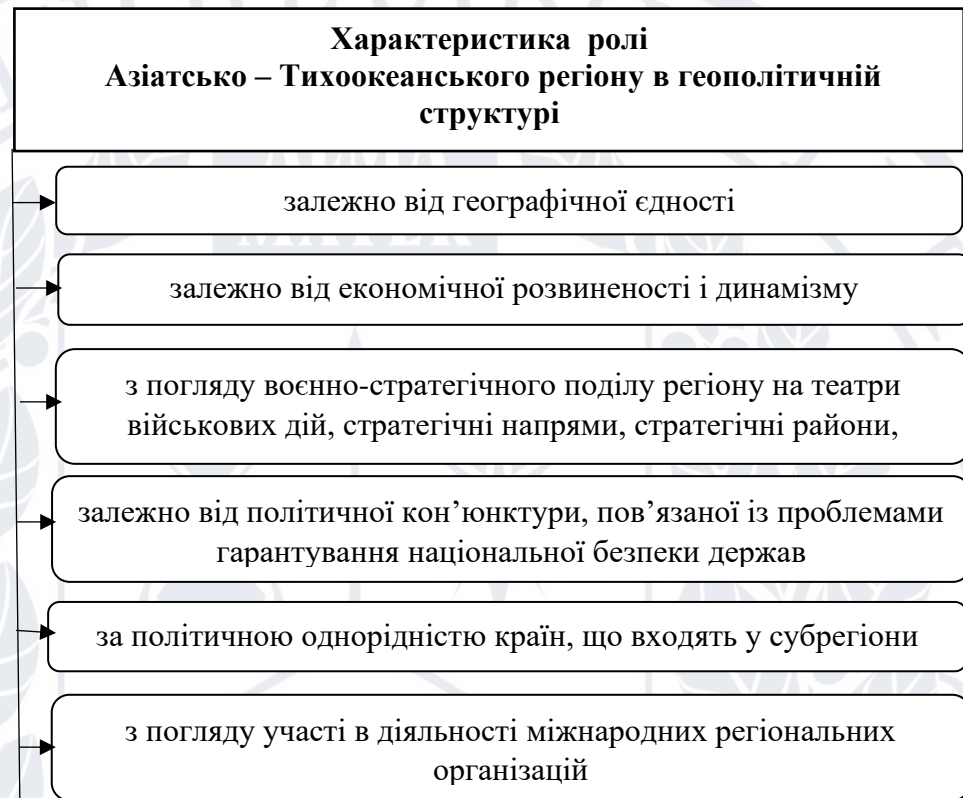

Рисунок 1.3 – Характеристики ролі Азіатсько - Тихоокеанського регіону в геополітичній структурі

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Головна проблема Азіатсько-Тихоокеанського регіоналізму – це асиметрична структура відносин між суб'єктами регіональної інтеграції, в основному в економічній сфері. Природа цієї асиметрії виявилася на межі 1980-1990-х років, коли учасники Азійсько-Тихоокеанської інтеграції визначали свої зовнішньоекономічні переваги в межах регіональних об'єднань тих часів. Активна торгово-економічна та інвестиційна діяльність в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні набула форми асиметричного «трикутника» – США-АСЕАН-Японія. Перш за все, це стосується країн

Південно-Східної Азії, які забезпечили і продовжують забезпечувати свій ринок збуту та значний обсяг позитивного торгового балансу за межами регіону – у Європі та Північній Америці. Наразі ці торговельні надлишки можна повністю пояснити макроекономічними факторами, такими як значні валютні заощадження та інвестиційні диспропорції в американо-японських відносинах. Вони також відображають структурні та інституційні відмінності цих країн, розташованих по обидва боки Тихого океану та представлених «невидимими бар'єрами», або регуляторними механізмами, які повністю закривають японські ринки від аутсайдерів. В останнє десятиліття до економічних держав Азіатсько-Тихоокеанського регіону приєднався Китай, який недаремно претендує на роль економічного лідера, посилюючи тенденцію до асиметрії регіональних відносин [4].

Таким чином, саме нерівномірний розподіл торговельних потоків в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні може спричинити конфлікти між США та Східною Азією.

Сучасна стратегічна ситуація в АТР є подібною до ситуації, що була в Європі в XIX столітті, коли вона визначалась невеликою групою впливових держав. В АТР це сукупність країн, що входять до так званого тихоокеанського стратегічного трикутника – США, Японія, Китай. З відомих причин США грають у регіоні важливу роль. Але Китай є найбільшим за величиною і найважливішим знаком питання в азіатському геополітичному рівнянні. Китайськими аналітиками було зроблено висновок, що деякі показники Китаю дають можливість вже сьогодні бути претендентом на роль одного з полюсів у багатопольярному світі [4].

Таким чином, Азіатсько-Тихоокеанський регіон характеризується великою чисельністю населення, різноманітністю клімату, культури, історії та різним рівнем економічного розвитку серед країн, які входять в регіон. За допомогою вчених, було проаналізовано поділ зони АТР на субрегіони та країни, які входять. На основі цього можна зробити висновок, що не існує єдиного підходу до визначення сталого поділу, проте на сьогоднішній день

існує підхід, в якому АТР поділяється на 6 субрегіонів: Центральна Азія, Східна Азія, Південно-Східна Азія, Південна Азія, Тихоокеанський регіон та Океанія.

Розвитку інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні сприяли такі чинники, як динамічне зростання економіки країн, що входять, наслідки азіатської фінансової кризи та складнощі в торговій лібералізації в рамках СОТ. На світовій арені зона АТР має дуже важливу роль саме завдяки своїй географічній єдності, стрімкого економічного розвитку. Проте існує перешкода, яка гальмує зростання, яка пов'язана з нерівномірним розподілом торговельних потоків між країнами, це спричинено безпосередньо різним економічним розвитком країн, що входять в регіон.

1.2 Історичні, географічні та соціально-культурні передумови розвитку інтеграційних процесів

Інтеграційні процеси слугують двигуном для розвитку країн, які впливають на міжнародні економічні та політичні відносини між країнами. Саме завдяки спільній співпраці країни між собою полегшують міжнародну торгівлю за допомогою угод та програм, вирішують глобальні питання та проблеми та уникають суперечок та конфліктів.

Під інтеграційними процесами К. Астахов розуміє процес господарського та політичного об'єднання країн на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків та поділу праці між окремими національними господарствами, взаємодії їх економік на різних рівнях та в різних формах [7].

Вченою А. Вітковською виділено основні характеристики, які є важливими при обговоренні процесів інтеграції в сучасній глобальній економіці, та які стосуються [8]:

- 1) Довгострокового характеру економічної інтеграції.

Довгостроковий характер інтеграційних процесів та їх глибокий вплив на економічні структури країн, що інтегруються, вказує на необхідність

досягнення політичного консенсусу щодо завершального етапу інтеграції між окремими країнами та всередині них. Оскільки досягнення передових етапів економічної інтеграції спричиняє серйозні зміни в інтегрованих економіках, певні політичні та економічні обмеження також можуть виникнути з часом.

2) Умов, які інтеграційні країни мають виконати до та під час інтеграційних процесів.

Країни, що інтегруються, повинні виконати певні економічні та політичні передумови перед тим, як вступити на будь-який етап інтеграції. Основні з них пов'язані зі здоровими «економічними основами» їхніх економік, конкурентоспроможністю та здатністю протистояти наслідкам процесів реструктуризації. Якщо існують відмінності в економічному розвитку між країнами, що інтегруються, коли вони вступають на більш високі етапи інтеграції, можуть з'явитися бар'єри, які можуть перешкодити успішному процесу інтеграції. У таких випадках має бути задіяний механізм компенсації для слабших партнерів, тобто соціально-економічна політика зі спеціальними фінансовими фондами.

3) Диференційованих ефектів окремих етапів просування інтеграційних процесів для інтеграційних економік.

В основі ідеї інтеграції виділено передумови, розглянуті на рис. 1.4 [9].

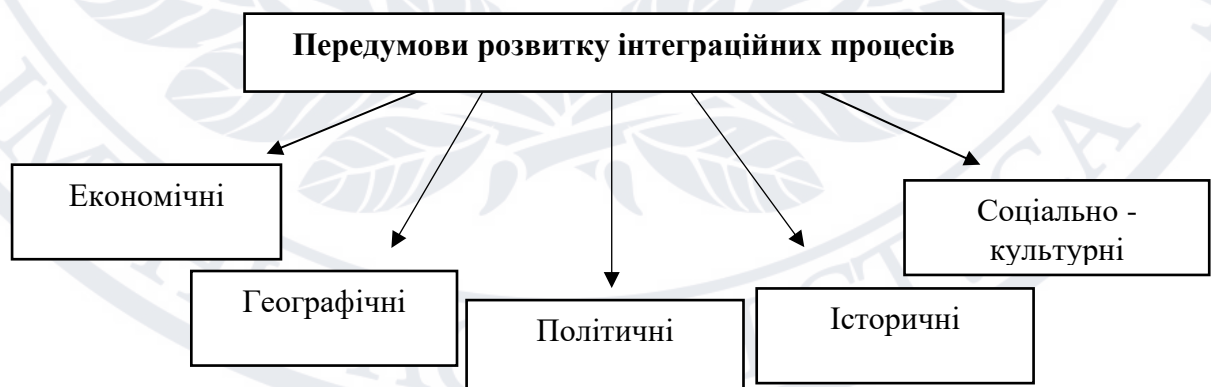

Рисунок 1.4 – Передумови розвитку інтеграційних процесів

Джерело: побудовано автором на основі [9]

Спільний історичний розвиток сформував комплексну систему відносин між народами, якій, з одного боку були притаманні культурний та освітній взаємообмін, розвиток торгівлі, хрестові походи та спільна боротьба проти завойовників, а з іншого – міжусобні та коаліційні війни, феодальна роздробленість, національна та релігійна нетерпимість, інквізиція [9].

З середини 20 століття інтеграційні процеси у Західній Європі набули динамічного розвитку, враховуючи усі сфери, економічну, соціальну, правову політичну та військову.

Так, у 1944 р. уряди Бельгії, Голландії та Люксембургу, ухвалили рішення про створення з 1 січня 1948 р. митного союзу, відомого у майбутньому як «Бенілюкс». Проте, вже в 1957 р. у західній Європі було створено Європейське економічне співтовариство (ЄЕС). Договір про його створення підписали у Римі ФРН, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди та Люксембург [7].

З 1967 р. ЄЕС має спільні керівні органи та єдиний бюджет із двома іншими європейськими інтеграційними об'єднаннями – Європейським об'єднанням вугілля та сталі (ЄОУС) та Європейським співтовариством з атомної енергії (Євратом). Міждержавне інтеграційне об'єднання почало офіційно іменуватися Європейськими спільнотами. Підкреслимо, що ці договори про заснування ЄЕС (або «Спільного ринку»), ЄОУС та Євратома залишилися в силі [7].

У 1973 р. до Європейського співтовариства приєдналися Великобританія, Данія та Ірландія, у 1981 р. – Греція, у 1986 р. – Іспанія та Португалія, у 1995 р. – Австрія, Фінляндія та Швеція [7].

З 1 листопада 1993 р., після набуття чинності Маастрихтського договору, Європейське співтовариство стало офіційно іменуватися Європейським союзом (ЄС). На той час на Європейський союз припадало понад 20 % світового ВВП та понад 40% світового експорту. Однак варто зауважити, що на сьогоднішній день це регіональне угруповання стоїть до

економічного, політичного та валютного союзу набагато ближче, ніж яесь міждержавне об'єднання сучасного світу [7].

Розвиток інтеграційних процесів – це не поляризований процес, що відбувався тільки в Європі він проходив в інших частинах світу. Наприклад, у 1989 р. набуло чинності міждержавне угода між США та Канадою про створення зони вільної торгівлі. Наприкінці 1992 р. до цієї зони приєдналася Мексика і нове угруповання отримало назву НАФТА – Північноамериканське угода про вільну торгівлю, що об'єднує 370 млн чол., що перевищує Європейський Союз [7].

У 1975 р. у західній Африці було створено економічну спільноту ЕКОВАС, яка налічує 16 країн. Основною метою цього об'єднання стало створення спільного ринку та проведення спільної політики [7].

Зараз більшість країн світу підпорядковуються багатостороннім системам торгового та політичного регулювання. Довгий час найбільш універсальною системою такого типу була Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), пізніше трансформована у Світову організацію торгівлі (СОТ) [7].

Сучасна СОТ все більше перетворюється на своєрідну глобальну економічну організацію, яка регулює всі процеси міжнародного обміну товарами, капіталом, послугами та робочою силою [7].

У 1995 році почала свою діяльність Світова організація торгівлі, яка стала спадкоємицею генеральної угоди з митної справи та торгівлі від 1948 року. Варто зазначити, що за період дії ГАТТ рівень світового експорту зріс у 15 разів. Однак до середини 1980-х років ГАТТ вичерпала свої можливості, в результаті чого були актуальні переговори про створення нової організації світової торгівлі. Головним меседжем для початку переговорів про створення нової торговельної організації було те, що ГАТТ не регулювала торгівлю послугами, яка швидко перетинала національні кордони, не враховувала процеси глобалізації економік, що стрімко розвиваються, зростання регіональної торгівлі. Зараз до СОТ входять 164 країни [7].

Сьогодні майже всі країни є членами одного або кількох інших регіональних чи галузевих інтеграційних об'єднань.

Політичні чинники інтеграції сформувалися на основі ідей античних філософів, які були переосмислені і доповнені мислителями епохи Відродження та Нового часу. Узагальнено їх зміст відображає модель ліберальної демократії, невід'ємними атрибутами якої є індивідуальна свобода, рівноправність, розподіл влади, політичний плюралізм, вільні вибори, свобода слова, верховенство права, ринкова економіка тощо [9].

«Лібералізм» є єдиним інструментом захисту від авторитаризму та тоталітаризмів будь-якого походження. Було влучно помічено, що після реалізації більшості ліберальних постулатів – щодо рівності перед законом, свободи слова, свободи особистості обмежена тією самою свободою інших індивідів у поєднанні з прагненням до конституційного підходу до цих свобод – ліберали не створювали значних політичних партій, а якщо й створювали, то на перший план висували економічні, податкові та приватновласницькі постулати, як у випадку тетчеризму чи рейганізму. Але історія також вчить нас і показує, що лібералізм повертався і розвивався як доктрина чи політична ідеологія всюди, де і коли свобода особистості була під загрозою [9].

Політичний плюралізм є одним із основних принципів функціонування демократичних держав і передбачає вільне існування різноманітних соціальних груп з різними поглядами та інтересами, що виявляється, зокрема, у створенні політичних партій, які прагнуть до демократичного захоплення влади в стан [10].

Слово плюралізм означає множинність і різноманітність. Принцип політичного плюралізму, отже, на рівні самої мовної інтерпретації є принципом, який передбачає наявність багатьох різних політичних поглядів. На практиці політичний плюралізм у сучасних демократичних країнах полягає у забезпеченні вільної діяльності різних соціальних груп, які мають різні, часто різні політичні погляди [10].

Таким чином, політичний плюралізм також має забезпечити можливість створення політичних партій, які змагаються за захоплення влади в партійній демократії, висловлюючи свої погляди та представляючи специфічні інтереси окремих соціальних груп. Обмеження принципу політичного плюралізму самими політичними партіями є дуже специфічним або навіть вузьким і занадто жорстким тлумаченням цього принципу.

У наш час вирішення багатьох політичних проблем і підтримання економічного розвитку потребують міжнародної співпраці. Держави інтегруються для створення міжнародних організацій регіонального або глобального масштабу. Ці організації мають переважно політичний (і навіть військовий) та/або економічний характер [11].

Глобальною політичною організацією є Організація Об'єднаних Націй, заснована в 1945 році, її штаб-квартира знаходиться в Нью-Йорку. Його головна мета – підтримання міжнародного миру та розвиток дружніх відносин між народами. У ситуації агресії однієї країни проти іншої, громадянської війни та етнічних переслідувань Організація Об'єднаних Націй вживає заходів примирення, а також направляє військові підрозділи (надані членами ООН - так звані блакитні шоломи) для роз'єднання ворогуючих сторін і захисту. Гуманітарна допомога, а іноді навіть санкція військової допомоги для атакованої сторони конфлікту (наприклад, під час Корейської війни 1950-53 років проти агресії північнокорейських військ, поряд із південнокорейською армією, війська з мандатом ООН, переважно американці, а також британські, бельгійські, філіппінські, колумбійські, турецькі та інші країни) воювали [11].

Культурно-цивілізаційна єдність ґрунтується на релігії та ідеях гуманізму. Хоча релігія і розкололась на православ'я, католицизм і протестантство, вона сформувала спільний світогляд та морально-етичні цінності. Саме християнство поєднує в єдине ціле такі не схожі між собою Північні, Південні, Східні та Західні частини нашого континенту [9].

Достатньо тісні торгівельні, економічні, фінансові та науковотехнічні відносини, інтенсивний міграційний обмін лежать в основі соціально-

економічних чинників інтеграції. Ще багато століть тому назад на Європейському континенті фактично виник спільний соціально-економічний простір. Система Магдебурзького права, мережа європейських університетів, розгалужені торгівельні шляхи та ярмарки, промислова революція, розвиток науково-технічного прогресу постійно зміцнювали соціально-економічний фундамент інтеграції [9].

Л. Султанова зазначила, що глобалізація слугує розширенню міжкультурних зв'язків, зближенню людей у всьому світі через обмін товарами, інформацією та досягненнями науки й техніки. У такий спосіб відбувається універсалізація, зокрема культури, покликаної сприяти подоланню конфліктів і розвитку інтеграції. Водночас глобалізація дала поштовх тенденції автономії і спричинила відродження культурної ідентичності. Так, поступово ідея єдності й універсалізації, яка спочатку асоціювалася з процесами глобалізації, стала поступатися місцем принципу універсальності різноманіття [12].

Соціокультурна єдність властива складним соціальним системам, що складаються з різних етнічних, конфесійних та інших спільнот. Вона передбачає наявність спільних для всього суспільства соціальних відносин і інтеграцію різноманітних культурних спільнот у єдине співтовариство. Основними факторами соціокультурної єдності можуть бути: спільні соціальні інститути (держави, освіти, сім'ї тощо); мова; цінності тощо [12].

К.Шеръязданова зауважила, що важливою передумовою розвитку інтеграційних процесів є географічна, а саме:

- територіальна близькість країн, що інтегруються,
- наявність загальних кордонів,
- визнання територіальної цілісності і сформованих кордонів [13].

Вказана передумова, за словами автора, дозволяє мінімізувати витрати на транспортні перевезення [13].

Географічні мотиви інтеграційних угруповань виходять із розширення взаємних торгово-інвестиційних зв'язків у сусідніх країнах. Так, наприклад,

взаємний товарообіг між США та Канадою був би у 13 разів меншим, якби вони не межували один з одним [7].

Таким чином, передумовами для інтеграції слугують економічні, географічні, політичні, історичні та соціально-культурні фактори. Усі вони посприяли створенню угод про вільну торгівлю між країнами, започаткуванню провідних міжнародних організацій у різних галузях та сферах, а також об'єднанню країн у регіональні угруповання.

Основними важливими характеристиками для формування інтеграції є: політичний консенсус з довгостроковим характером, визначення чітких умов та дотримання зобов'язань, Також варто додати політичні фактори, які враховують «лібералізм» та «політичний плюралізм», які передбачають свободу, рівноправність, ринкову економіку.

Процес розвитку інтеграції в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні мав непростий шлях, так як через постійні політичні проблеми та перешкоди він постійно гальмувався. Проте саме історичні та географічні передумови дозволяють розвиватись регіональній інтеграції в регіоні, хоч і помірно.

1.3 Економічні передумови розвитку інтеграційних процесів

Розвиток інтеграційних процесів залежить від певних факторів та мотивів. Економічний чинник є дуже важливою складовою для формування інтеграції, що передбачає актуальність дослідження.

Вчена К.Шерязданова, назвала такі економічні передумови інтеграції:

1. Подібність рівнів економічного розвитку країн, що інтегруються. У разі несумісності економічних параметрів укладаються преференційні угоди або між окремими країнами, або між інтеграційним об'єднанням і країною. Відповідно до них країни надають один одному більш сприятливий режим, ніж третім країнам. Преференційні угоди розглядаються як підготовчий етап інтеграційного процесу. Дія цих угод триває до тих пір, поки в менш

розвиненій країні не будуть створені економічні умови, співставні з умовами більш розвинених країн [13].

2. Демонстраційний ефект: в країнах, що інтегруються, відбувається прискорення темпів економічного зростання, збільшується зайнятість населення, спостерігається зниження інфляції та інші позитивні зрушення, що має стимулюючий вплив на інші країни [13].

У свою чергу Л.Чуніхіна та Д.Косик також виділили динамічні ефекти, як економічні передумови інтеграції [14]:

- розширення ринку збуту товарів; зростання конкуренції виробників товарів, продукції та послуг;
- стримування зростання цін;
- покращення якості товарів;
- стимулювання інноваційних технологій;
- збільшення обсягів виробництва;
- скорочення витрат виробництва та споживання товарів, продукції та послуг;
- збільшення припливу іноземних інвестицій країнами, які прагнуть зберегти за собою сегмент закритого загальним митним бар'єром ринку за рахунок створення підприємств у країнах, що інтегруються.

Теорія інтеграції визначає економічні ефекти – як короткострокові статичні, так і довгострокові динамічні – певні етапи інтеграційних процесів, які слід очікувати в межах інтегруючої території. Зони вільної торгівлі (ЗВТ), які характеризуються лібералізацією регіональної торгівлі та автономією національної торговельної політики, спричиняють не лише розвиток торгівлі, але й її відхилення [15].

Запобігання негативним ефектам відхилення торгівлі шляхом запровадження правил походження товарів робить цей тип лібералізації торгівлі прийнятним для багатьох країн глобальної економіки.

Митний союз (МС), який вимагає запровадження спільного зовнішнього тарифу, а також спільної торговельної політики, спричиняє створення торгівлі

та відволікання для країн, що інтегруються, а також серйозні процеси коригування протягом тривалого періоду. Участь країн-членів – як у вигодах, так і в витратах від лібералізації торгівлі – у поєднанні зі створенням спільного зовнішнього тарифу залежить від багатьох початкових економічних умов і довгострокових можливостей інтеграції країни для реструктуризації своїх економік [8].

Отже, схильність деяких груп країн глобальної економіки до створення МС або приєднання до існуючих може бути обмежена економічними реаліями.

М. Оба та А. Вітковська виділили диференційовані ефекти окремих етапів просування інтеграційних процесів для інтеграційних економік.

Спільний ринок (внутрішній ринок) означає лібералізацію не лише торгівлі товарами та послугами, а й рух факторів капіталу та праці. Усунення бар'єрів для так званих «чотирьох свобод» спричиняє як мікро-, так і макроекономічні наслідки в інтеграційній зоні [15].

Позиція окремих економік в інтеграційному угрупованні залежить від їх мікро- та макроекономічної конкурентоспроможності. Деякі потенційні негативні наслідки, такі як початкове падіння зайнятості, ліквідація деяких підприємств внаслідок загострення конкуренції, поглиблення диспропорцій у регіональному розвитку та самопосилення динамічних ефектів регіональної поляризації, а також тимчасове погіршення платіжного балансу як результати лібералізації руху капіталу демонструють, що рішення країн про те, чи вступати на цю стадію економічної інтеграції, потребує глибокого аналізу витрат і вигод. Як засіб для усунення вищезазначених негативних наслідків слід запровадити або посилити певну спільну політику, особливо політику щодо конкуренції та соціально-економічної згуртованості/регіональної політики та політики зайнятості [8].

Найвищий рівень процесу інтеграції, тобто економічний і валютний союз, не може бути досягнутий без добре функціонуючого внутрішнього ринку, спільної конкурентної політики та соціально-економічної політики, що забезпечує належні структурні зміни та запобігає поглибленню регіональних

розбіжностей. Цей етап економічної інтеграції вимагає координації макроекономічної політики, спрямованої на обмеження дефіциту державного бюджету та стримування інфляції. Ступінь відповідності між теоретичними припущеннями «оптимальної валютної зони» та досвідом лише одного інтеграційного угруповання глобальної економіки, яке увійшло до валютного союзу, тобто ЄС, є предметом жвавих академічних дискусій [16].

Розвиток регіону визначає взаємну доповнюваність економік басейну Тихого океану, від чого залежить високий рівень торгової та інвестиційної активності. У ХХ столітті Тихий океан представляв собою арену політичної та економічної боротьби самих великих та міцних держав світу.

Переплетення протиріч та інтересів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні зумовило виникнення задуму про організацію, яка могла б регулювати ситуацію в басейні Тихого океану. США пропонували створити азіатсько-тихоокеанський варіант НАТО, Японія розробляла ідею організації на економічних основах. Пропонувалися такі назви, як Тихоокеанське об'єднання, Тихоокеанська зона вільної торгівлі, Спільнота Тихоокеанського Кільця [13].

Для розвитку інтеграційних процесів необхідна наявність об'єктивних та суб'єктивних передумов головним з яких є сучасний НТП або розвиток, який об'єктивно зумовлює формування міждержавного господарського простору з оптимальним поєднанням можливостей і потреб національних економік [17].

В умовах глобалізації питання підвищення конкурентоспроможності стає надзвичайно актуальним. Перш за все, для того, щоб досягнути високого рівня необхідно активізувати інноваційну діяльність, без якої неможливо здійснити структурні зміни, відновити реальний сектор економіки та забезпечити його сталий розвиток [17].

Одним з найважливіших чинників, що сприяли інтеграційним процесам, Ф. Барановський називає високорозвинену ринкову економіку. Автор зазначає, що без високорозвинутого промислового потенціалу неможлива внутрішньогалузева кооперація і торгівля [18].

Тільки спеціалізація й, відповідно, кооперація в технічно складних виробництвах міцно прив'язує партнерів одне до одного. Якщо різні країни є ланками єдиного технологічного ланцюга, відносини між ними можуть витримати найжорстокіші політичні шторми. Результатом такої взаємозалежності є інтенсивний розвиток не стільки міжгалузевої, скільки внутрішньогалузевої торгівлі [18].

Інтеграційні процеси засновані, передусім, на економічних чинниках (інтернаціоналізація економічних відносин, міжнародний поділ праці тощо), але й орієнтовані більш важливі політичні цілі.

Одним із основоположних напрямів аналізу економічних аспектів інтеграції як процесу лежать у основі мотиви. Питання про мотиви є одним з найбільш важливих в оцінці доцільності інтеграційних процесів, оскільки вже на етапі чіткого визначення мотиву об'єднання можна спрогнозувати ефект від реалізації цього процесу практично [19].

Дослідження мотивів інтеграційних процесів у роботах вітчизняних та зарубіжних авторів дозволили класифікувати їх за групами (табл. 1.1) [19].

Таблиця 1.1 – Класифікація економічних мотивів інтеграційних процесів

Вид мотиву 1	Зміст мотиву 2
Збільшення капіталізації	Злиття власних капіталів окремих підприємств, банків та використання його в єдиних операціях дозволяє збільшити віддачу для акціонерів. Для реалізації мети зростання капіталізації власники можуть використовувати скуповування недооцінених активів, що в результаті призводить до зростання вартості компанії
Збільшення вартості компанії	Реалізація вказаного мотиву використовується тоді, коли ринкова оцінка майнового комплексу цільової компанії (компанії-мішені) значно менша за її реальну вартість, що в результаті дозволяє збільшити вартість об'єднаної компанії у кілька разів.
Збільшення фінансового потенціалу	Об'єднання фінансових ресурсів дозволяє отримати нові можливості для нарощування обсягів виробництва, що призводить до підвищення конкурентоспроможності, кредитоспроможності, зростання інтересу з боку нових інвесторів та кредиторів.
Економія за рахунок масштабу	Зниження середньої величини витрат за одиницю продукції зі збільшенням обсягу випуску внаслідок розподілу постійних витрат за більший обсяг продукції

Продовження таблиці 1.1

1	2
Збільшення ефекту за рахунок комбінування взаємодоповнюючих ресурсів	Якщо країни мають у своєму розпорядженні взаємодоповнюючі матеріальні ресурси (сировина, матеріали), то їхня інтеграція буде ефективною
Оптимізація оподаткування	Фінансові синергії пов'язані зі створенням податкових щитів (ухилення від оподаткування). Вигідно у тому випадку, якщо одна корпорація має податкові пільги, а інша ні. Тоді, якщо після злиття податкові пільги поширюються на нову корпорацію, це вигідно обом корпораціям
Диверсифікація бізнесу	Придбання антициклічних або балансуєчих активів для портфеля дозволяє стабілізувати доходи за рахунок діяльності у різних секторах економіки, регіональних ринках
Скорочення витрат на НДДКР	В даному випадку позитивні результати можуть бути досягнуті за рахунок об'єднання компаній, що мають дослідників, інженерів, програмістів тощо, що володіють відповідними виробничими потужностями, мережею. Також можуть бути пов'язані передові наукові ідеї та кошти, необхідні для їх реалізації. В результаті в об'єднаній компанії формуються науково-технічні центри та єдині для неї технологічні стандарти.

Джерело: складено автором на основі [19]

Як видно з даних таблиці, виділено доволі багато видів мотивів, які можуть мати опосередкований вплив на інтеграційні процеси.

Окрім цього, автор виділила види передумов, що реалізують мотиви інтеграції. Передумови розглянуто у таблиці 1.2 [19].

Таблиця 1.2 – Класифікація економічних мотивів інтеграційних процесів

Види передумов	Види мотивів інтеграції
Ринкові: (відмінності у стані споживчого ринку та ринкових структур. Різний ступінь конкурентності ринків, де оперують компанії, що об'єднуються)	1. Диверсифікація бізнесу 2. Скорочення часу виходу даних на ринок 3. Розширення клієнтської бази (постачальники та споживачі) 4. Ефект монополії 5. Публічність
Фінансові: (відмінності у вартості компаній, у рівні фінансового забезпечення, у системі цін, у податковій та кредитній політиці)	1. Збільшення капіталізації 2. Збільшення фінансового потенціалу 3. Оптимізація оподаткування 4. Збільшення вартості компаній

Джерело: складено автором на основі [19]

Таким чином, у таблиці 1.2 відображено основні види передумов та мотивів інтеграційних процесів. Можна виділити ринкові та фінансові чинники. Як можна побачити, мотиви інтеграції є залежними від передумов, тому їх реалізація може бути успішною.

Отже, економічні чинники є надзвичайно важливими для формування інтеграції, основною передумовою виступає подібність економічного розвитку між партнерами. До динамічних ефектів слід віднести розширення ринку збуту, збільшення обсягів виробництва, збільшення ПІІ, стримування зростання цін. Проте економічна інтеграція також має негативні ефекти, такі як зменшення робочих місць та посилення конкуренції для вітчизняного ринку. Тому країни повинні впроваджувати макроекономічну та соціально-економічну політику, щоб інтеграція не нанесла шкоди для функціонування внутрішнього ринку.

Основними складовими для виникнення інтеграції виступають спеціалізація та кооперація, які дозволяють країнам об'єднуватись заради спільної мети та вигоди. Основними мотивами можна виділити економію через ефект масштабу, оптимізацію виробництва та оподаткування та збільшення фінансового потенціалу. Усі мотиви напряму залежать від передумов (ринкових та фінансових), тому це робить їх реально втілюваними на практиці.

Висновки до розділу 1

У першому розділі проаналізовано характеристику Азіатсько-Тихоокеанського регіону, визначено історичні, географічні, соціально-культурні та економічні передумови розвитку інтеграційних процесів.

Таким чином, зона АТР є тим регіоном, який характеризується різноманітністю культур, великою чисельністю населення, різним рівнем економічного розвитку країн, але тим не менш він досить потужно нарощує темпи свого розвитку на світовій арені. Різні вчені по-різному трактують поділ

на субрегіони, тому єдиного сталого визначення не існує. З огляду на свій динамічний розвиток, АТР створює передумови для розгляду міжнародної економічної інтеграції як процесу, що сприяє розвитку і росту споживання та виробництва.

На основі історичних, географічних, соціально-культурних та економічних факторів виникають стійкі взаємозв'язки та формується поділ праці між окремими країнами. Вище вказані передумови сприяють створенню угод про вільну торгівлю, започаткуванню міжнародних організацій для певної мети, створенню регіональних об'єднань та розвитку інтеграційних процесів в цілому.

Формування інтеграції відбувається завдяки політичному консенсусу між країнами, визначенню чітких умов та дотримання зобов'язань на основах свободи, рівноправності та ринкової економіки. Що стосується економічних передумов, то ними виступають подібність рівнів економічного розвитку між країнами, кооперація та спеціалізація. Основними перевагами від інтеграції для країн є збільшення припливу іноземних інвестицій, збільшення обсягів виробництва, стримування зростання цін, економія через ефект масштабу та збільшення фінансового потенціалу. Існують також недоліки для країн, які не підготовлені до об'єднання, до них можна віднести збільшення конкуренції завдяки якій вітчизняні виробники можуть постраждати. Тому країнам варто бути підготовленими до ймовірного вступу в інтеграційні процеси шляхом запровадження відповідної політики в усіх сферах.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

2.1 Аналіз сучасного економічного розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону

Тенденції розвитку глобалізаційних процесів у ХХІ ст. є підґрунтям створення міжнародних організацій не лише на політичному рівні, а й на економічному рівні. Регіональні об'єднання, такі як Азіатсько-Тихоокеанський регіон впливають не лише на економіки країн-учасниць та їх торгових партнерів, а й змінюють перебіг інтеграційних процесів в цілому у всьому світі, тим самим змінюючи всю систему регулювання міжнародної торгівлі.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон, на сьогоднішній день, позиціонує себе як регіон, де відбувся стрімкий зріст економічного розвитку. Міжнародні інтеграційні процеси розвиваються як на мікро, на макро, так і на глобальному рівні.

Країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону є надзвичайно конкурентоспроможними на різних сегментах світового ринку, включаючи країни Азійського континенту та Океанії, значення яких у системі міжнародних економічних відносин, насамперед у басейні Тихого океану, неухильно зростає. Певним чином це пов'язано з підвищенням актуальності таких факторів, як сприятливе географічне та військово-стратегічне розташування держав регіону, їхні багаті природні ресурси та соціально-трудова потенціал, зростання політичного впливу та економічний розвиток. Важливим фактором є технологічні переваги на новому, п'ятому етапі технічної революції [20].

Азіатсько-Тихоокеанський регіон є одним з найбільших регіонів у світі за охопленням країн, що в нього входять. Таким чином, він поєднує у собі країни за різним рівнем економічного розвитку. На сьогоднішній день, АТР

поділяється на 6 субрегіонів, показники яких включаються в аналіз досліджень (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Сучасний поділ Азіатсько-Тихоокеанського регіону

Субрегіони АТР	Країни
Центральна Азія	Вірменія, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан.
Східна Азія	КНР, Гонконг, Китай, Японія, Республіка Корея, Монголія, Тайбей, Китай.
Південно-Східна Азія	Бруней-Даруссалам, Камбоджа, Індонезія, Лаос Демократична Республіка, Малайзія, М'янма, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд, В'єтнам.
Південна Азія	Афганістан, Бангладеш, Бутан, Індія, Мальдіви, Непал, Пакистан, Шрі-Ланка.
Тихоокеанський регіон	Острови Кука, Фіджі, Кірібаті, Маршаллові Острови, Федеративні Штати Мікронезії, Науру, Палау, Папуа-Нова Гвінея, Самоа, Соломонові Острови, Східний Тимор, Тонга, Тувалу, Вануату.
Океанія	Австралія, Нова Зеландія.

Джерело: складено автором на основі [21]

З таблиці 2.1 можна побачити узагальнений поділ, який зазвичай використовують міжнародні організації та об'єднання у своїх звітах. Таким чином, можна виокремити 6 субрегіонів: країни Центральної Азії, Східної та Південної Азії, Південно-Східної Азії, Тихоокеанського регіону та Океанії.

Протягом останніх 20-ти років Азіатсько-Тихоокеанський регіон демонструє потужні темпи економічного розвитку і з кожним роком нарощує свої макроекономічні показники.

Країни регіону знаходяться на різних рівнях економічного зростання. У той час як Австралія, Японія, Республіка Корея, Нова Зеландія та Сінгапур віднесені до високо індустріальних країн, Бангладеш, Камбоджа, Китай, Індія, Пакистан і В'єтнам вважаються країнами з низьким рівнем доходу. Індонезію

та Філіппіни можна віднести до країн із середнім доходом, а Таїланд і Малайзію – до країн із високим доходом [22].

Для оцінки стану економіки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні слід проаналізувати один із найважливіших показників – динаміку ВВП. Зростання ролі регіону можна побачити на рис. 2.1.

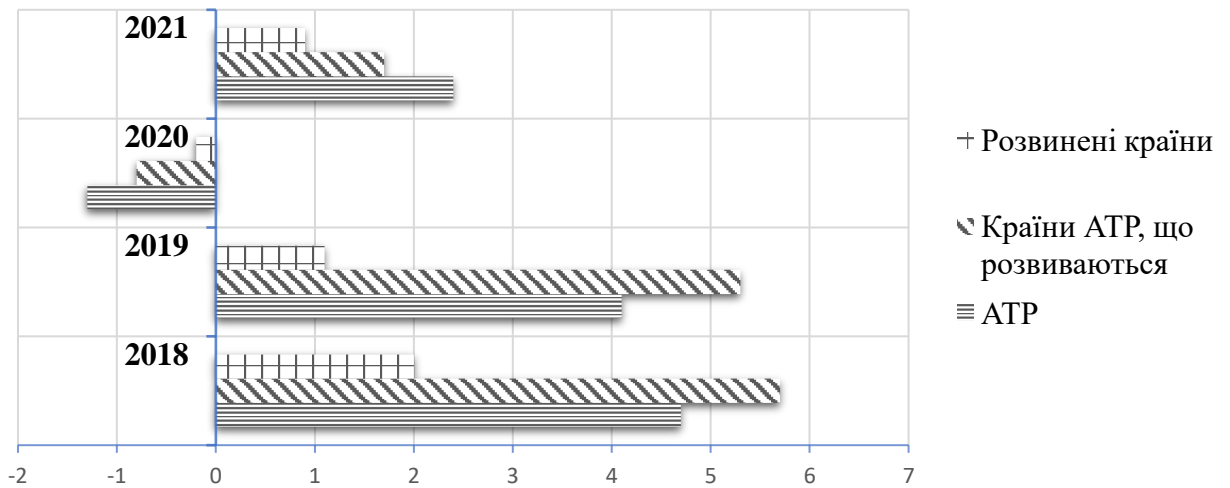

Рисунок 2.1 - Динаміка ВВП Азіатсько-Тихоокеанського регіону, 2018–2021 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [23]

Аналізуючи рис. 2.1, необхідно зазначити, що в розвинені країни АТР входять Австралія, Японія та Нова Зеландія, усі інші – входять в групу країн, що розвиваються. За оцінками, глобальна економіка регіону пішла на спад, в порівнянні з 2018 роком, де показник спостерігався найвищим – 4,7 %. Щорічний приріст уповільнився у всіх регіонах світу в 2019 році. Він значно уповільнився в країнах, що розвиваються в Азії та Океанії, однак на 4,5 відсотка він залишався вищим, ніж в інших регіонах світу.

У 2020 році в результаті пандемії COVID-19 в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні відзначався найсильніший за останні п'ять десятиліть економічний спад. Показники ВВП показують, що в 2020 році сукупний ВВП країн, Азіатсько-Тихоокеанського регіону пішов на спад та

приріст ВВП був від'ємним, в загальному обсяги скоротились на – 1,3 %. У 2021 році у регіоні в цілому відбулось зрушення і в % співвідношенні усі країни мали позитивний приріст ВВП.

Підсумовуючи, варто зазначити, що є певний розрив в динаміці ВВП між країнами АТР за рахунок різного економічного стану країн, які входять у регіон. Високорозвиненим країнам легше виходити з кризових ситуацій і вони нарощують свої темпи значно швидше, ніж країни, що розвиваються.

Зовнішня торгівля є важливим чинником для формування подальшого економічного розвитку зони АТР. Найбільшу частку у формуванні експорту та імпорту вносять провідні країни регіону. Також такі об'єднання як АТЕС та АСЕАН пришвидшують темпи росту зовнішньої торгівлі за допомогою своїх інтеграційних угод. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні розвиваються всі форми зовнішніх економічних відносин. Однією з основних та ключових залишається зовнішня торгівля. Для економіки Азіатсько-Тихоокеанського регіону важливу роль відіграє експорт та імпорт товарів, динаміку за останні роки відображено на рисунку 2.2 [24].

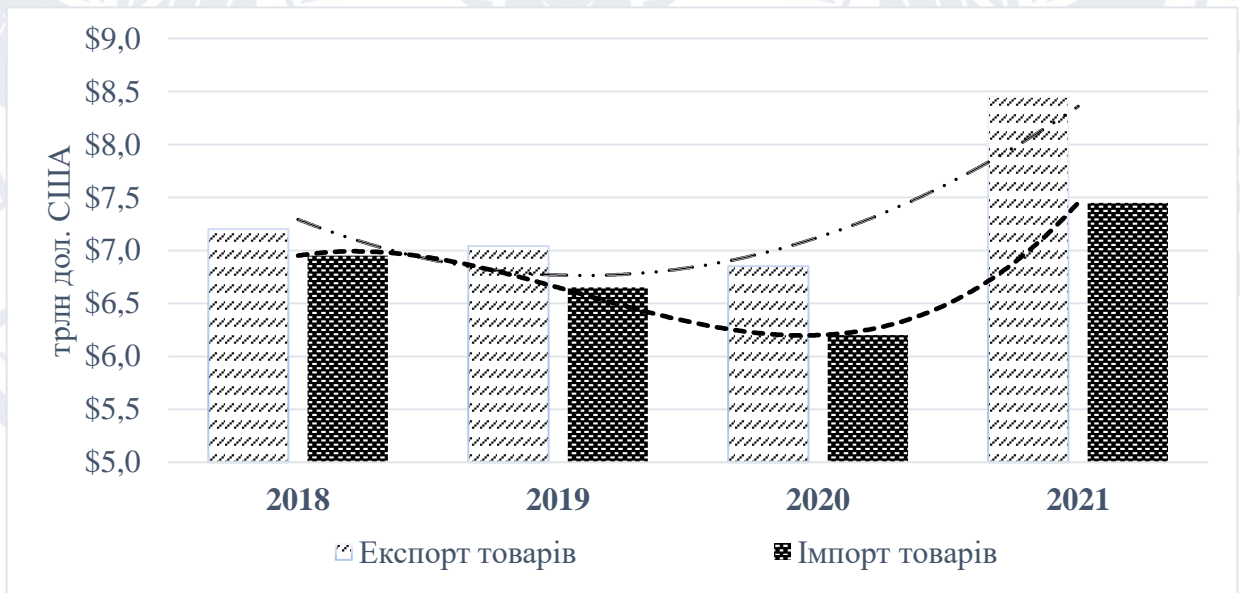

Рисунок 2.2 – Динаміка експорту та імпорту товарів АТР, за 2018 – 2021 рр, трлн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [24]

Аналізуючи динаміку експорту та імпорту товарів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні за рис.2.2, можна зробити наступний висновок – експорт товарів не суттєво, але перевищує імпорт, це свідчить про позитивне сальдо торгового балансу в регіоні. У 2018 році спостерігалась стабільна тенденція експорту та імпорту товарів. У 2019 році темпи експорту та імпорту в порівнянні з минулим роком знизились на 12%, а у 2020 рік на 14,5%. Протягом 2019 та 2020 років глобальна та регіональна торгівля товарами зазнала значного тиску. Поява пандемії COVID-19 у поєднанні зі зростанням напруженості в торгівлі та вже уповільненням глобальної економіки проклали шлях до найгірших економічних показників у світі з часів Великої депресії.

Такі сектори економіки як торгівля паливом і продуктами гірничодобувної промисловості впали найбільше, тоді як сільськогосподарська продукція показала найкращі результати. Це результат постійної потреби споживачів у основних продуктах і різкого зниження попиту на ресурси. Промислові товари зазнали приблизно такого ж падіння, як і загальна торгівля товарами, через падіння кінцевого споживання товарів не першої необхідності, але спостерігалось підвищення попиту на медичне обладнання, фармацевтичні препарати, а також цифрові товари.

Після драматичного для світової економіки року, економічна активність і міжнародна торгівля товарами значно відновилися у 2021 році. У цьому році спостерігалась позитивна та стрімка тенденція зі збільшенням експорту та імпорту на 21%, показники яких значно перевищують допандемійний період у 2018 році. Ціни на такі товари, як нафта, продукти харчування та метали, відновилися у 2021 році після різкого падіння минулого року. Усунувши інфляційні наслідки, Азіатсько-Тихоокеанський регіон фактично випереджає решту світу з регіональним реальним експортом та імпортом.

Експорт та імпорт послуг відіграють не менш важливу роль у міжнародній торгівлі АТР. На регіон припадає близько 29% світової торгівлі послугами. На рисунку 2.3 побудовано динаміку за 2018 – 2021 роки [25].

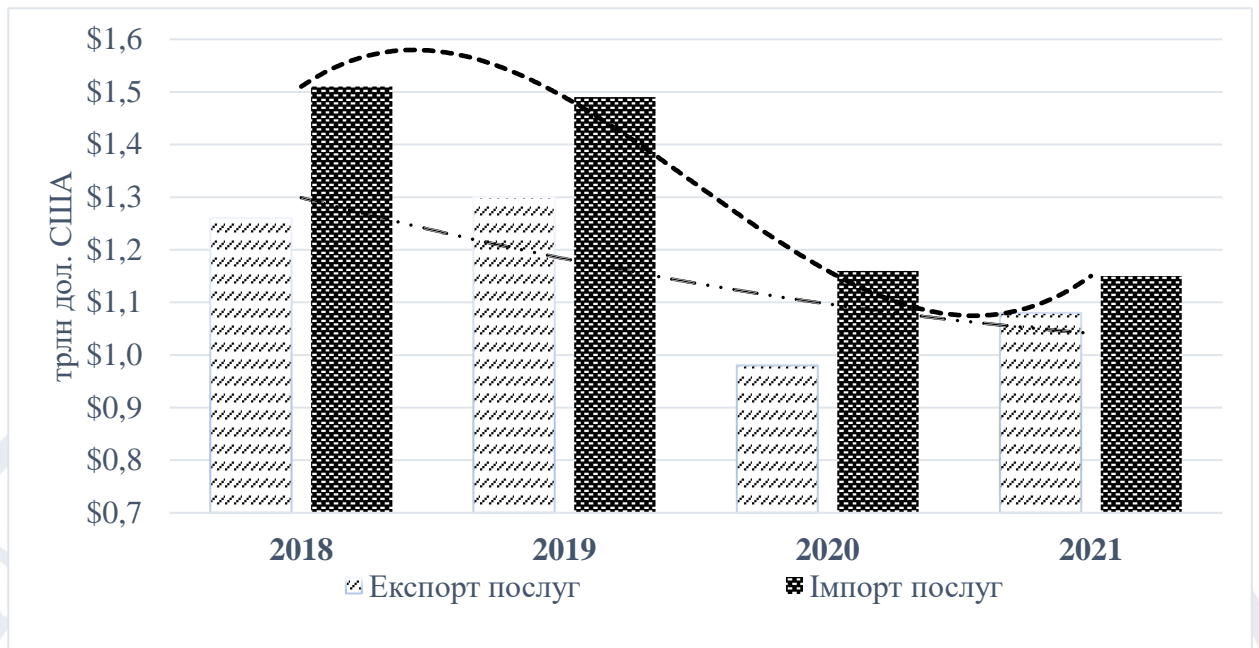

Рисунок 2.3 – Динаміка експорту та імпорту послуг АТР, 2018 – 2021 рр, трлн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [25]

З огляду на рисунок 2.3, на відміну від торгівлі товарами, світова та регіональна торгівля послугами залишається значно нижчою. Імпорт послуг значно перевищує експорт. Торгівля комерційними послугами в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні відновлюється, але відновлення залишається як частковим, так і слабким. Експорт послуг з регіону залишається приблизно на 20 відсотків нижчим за рівень до пандемії. 2020 рік став переломним моментом, в якому показники експорту та імпорту суттєво знизились на 21%. У 2021 році почалось поступове відновлення, експорт послуг збільшився на 9,6%, імпорт лише на 0,9%.

Що стосується секторів, найбільше постраждали туристичні послуги, тоді як послуги, пов'язані з торгівлею товарами, інформаційно-комунікаційні технології та фінансові послуги, як правило, були позитивними.

Очікується, що разом із торгівлею товарами до кінця 2022 року торгівля послугами продовжить повільно відновлюватися, хоча й нерівномірно по секторах. Попит на товари та активізація електронної комерції

продовжуватимуть стимулювати попит на ці послуги, повторні спалахи COVID-19 і усунення збоїв у ланцюжках поставок визначатимуть загальну ефективність цих секторів у 2022 році.

За останні кілька десятиліть Азіатсько-Тихоокеанський регіон набирає обертів в галузі регіональної економічної інтеграції, незважаючи на значні відмінності між субрегіонами. Економічна інтеграція на Сході та в Південно-Східній Азії є найбільш розвиненою, одним із чинників стали прямі іноземні інвестиції.

Прямі іноземні інвестиції в Азії та Тихоокеанському регіоні складають значну часту у формуванні економічного розвитку. Для інвесторів зона АТР є надзвичайно привабливою, зважаючи на стрімкий розвиток за останні роки. Для аналізу динаміки сучасного стану Азіатсько-Тихоокеанського регіону слід дослідити темпи інвестицій в регіон та з регіону за останні роки. На рисунку 2.4 відображено приплив та відтік прямих іноземних інвестицій у межах зони АТР за 2016 – 2021 роки [26].

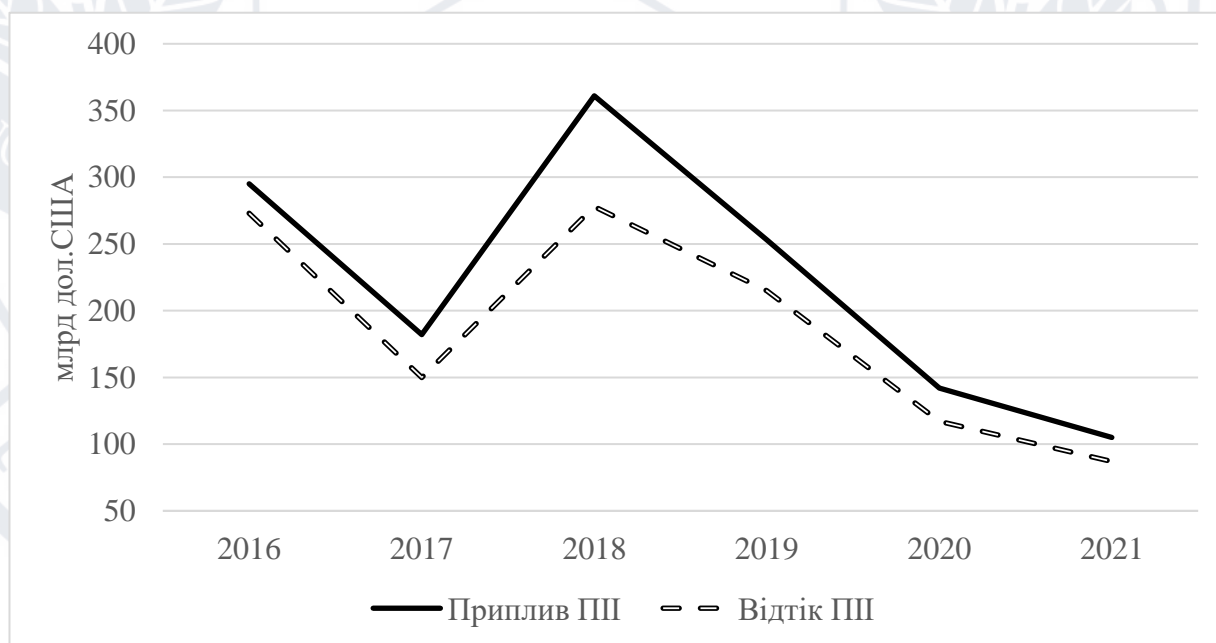

Рисунок 2.4 – Приплив та відтік ПІІ в АТР, 2016 – 2021рр, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [26]

Багато країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону, усвідомлюючи переваги ПІІ, покращили свої інвестиції шляхом ухвалення та впровадження національних і регіональних інвестиційних заходів, спрямованих на лібералізацію, сприяння та стимулювання ПІІ. Згідно рисунку 2.3, можна зробити висновок, що приплив інвестицій значно перевищує відтік, що свідчить про привабливість та перспективність регіону. У 2017 році у зоні АТР відбувся спад інвестицій, приплив якого склав – 182 млрд дол, що майже у двічі менше за 2016 рік і відтік – 150 млрд дол. відповідно. Оскільки вартість оголошених нових проектів ПІІ є показником майбутніх тенденцій ПІІ, це зниження може вказувати на стагнацію майбутніх надходжень ПІІ до регіону. У 2018 році спостерігався пік надходжень інвестицій в регіон і склав 361 млрд дол. США. Пандемія COVID-19 сприяла обвалу глобальних потоків прямих іноземних інвестицій, тому у 2019 році відбувся повторний спад, приплив склав – 253 млрд дол, відтік – 215 млрд дол, що значно вище, ніж за попередній період. Загальний обсяг нових інвестицій у 2020-2021 роках продовжував скорочуватися.

Очікується, що у 2022 році ПІІ залишаться нижчими за рівень допандемійної кризи в регіоні, оскільки багато економік все ще намагаються стримати третю та четверту хвилі пандемії, а також прискорити поширення вакцинації серед широкої громадськості та реагувати до серйозних соціально-економічних зривів, посилені пандемією.

Країни Азії та Тихоокеанського регіону постійно працюють над посиленням регіональної інтеграції для того, щоб наблизитись до спільного процвітання, стабільності та стійкості. Усі вище проаналізовані показники такі як міжнародна торгівля та ПІІ є одними із ключових чинників для формування цього процесу, де багато економік укладають угоди про вільну торгівлю (ЗВТ).

Також для оцінки сучасного стану інтеграції в зоні АТР необхідно дослідити регіональну інтеграцію між субрегіонами.

Для оцінки ефективності процесу інтеграції в регіону було використано індекс для вимірювання ступеня регіональної інтеграції в Азії та

Тихоокеанському регіоні. Він включає в себе 48 економік у 6 субрегіонах Азіатсько – Тихоокеанського регіону.

Метою індексу є оцінка ступеню інтеграції з різними соціально-економічними показниками, порівняння сильних та слабких сторін Азіатсько-Тихоокеанського регіону та відстеження прогресу інтеграції. Індекс включає 26 показників у шести вимірах регіональної інтеграції, тобто торгівля та інвестиції, гроші та фінанси, регіональні ланцюги доданої вартості, інфраструктура та зв'язок, вільне пересування людей та інституційна та соціальна інтеграція [27].

За даними звіту Азіатського Банку, який досліджує економічний розвиток, в Азії та Тихоокеанському регіоні відображено Індекс регіональної інтеграції субрегіонів АТР за 2021 рік (рис. 2.5) [27].

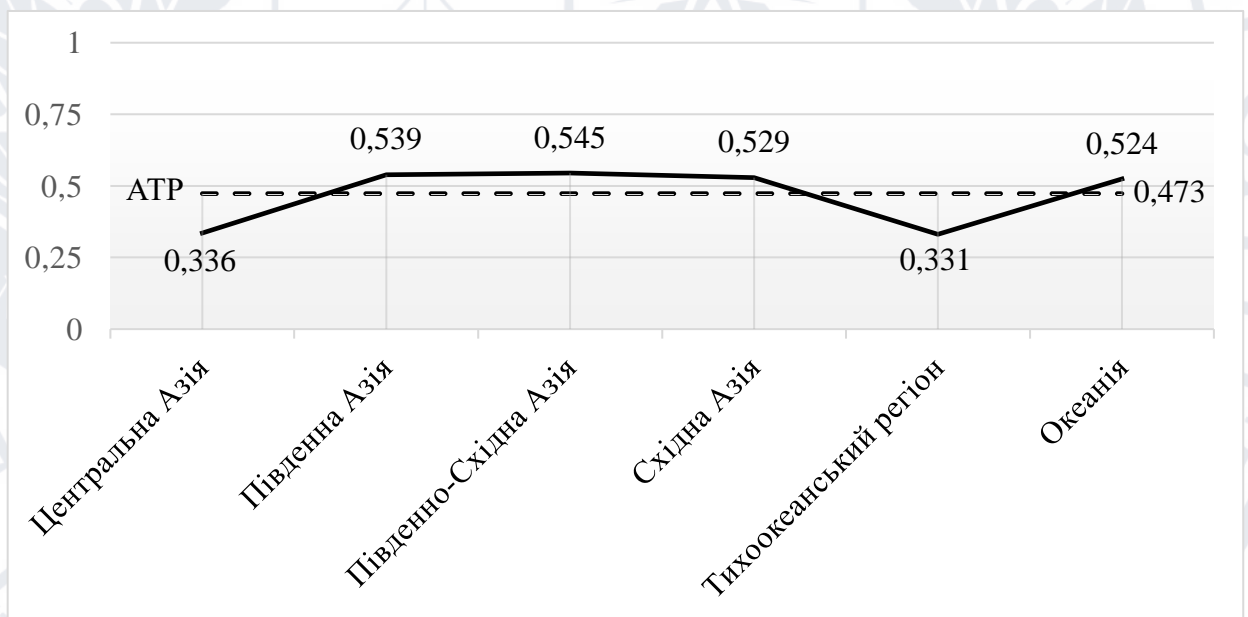

Рисунок 2.5 – Індекс регіональної інтеграції субрегіонів АТР, 2021 р.

Джерело: побудовано автором на основі [27]

На рис. 2.5 показані загальні показники регіональної інтеграції вибраних субрегіонів АТР у 2021 р. Середнє значення Азіатсько- Тихоокеанського регіону сягає - 0,473. Південно-Східна Азія посідає найвище місце, у середньому- 0,545, оскільки всі країни Південно-Східної Азії належать до

АСЕАН, яка сприяла міжурядовому співробітництву та економічній інтеграції членів протягом десятиліть. Далі в рейтингу - Східна Азія та Океанія, із відповідними середніми значеннями 0,529 та 0,524. Центральна Азія та Океанія займають останнє місце з максимальним значенням 0,336 та 0,331 відповідно, що набагато нижче середнього рівня в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Таким чином, Азіатсько-Тихоокеанський регіон демонструє усьому світу зростання ролі інтеграційних процесів та підвищення економічної конкурентоспроможності на світовій арені. Зона АТР поділяється на 6 субрегіонів: країни Центральної Азії, Східної та Південної Азії, Південно-Східної Азії, Тихоокеанського регіону та Океанії. На регіон в цілому припадає близько 50% світового ВВП, проте починаючи з 2019 року пандемія COVID-19 посприяла обвалу глобальних потоків прямих іноземних інвестицій, а також відбулися скорочення у показниках міжнародної торгівлі. Південно-Східна та Східна Азія є найбільш розвиненими у економічній інтеграції регіону, одним із чинників успіху є ПІІ. Аналізовані роки показують, що приплив інвестицій в зону АТР перевищують відтік, що свідчить про конкурентоспроможність та привабливість.

Починаючи з другого півріччя 2020 року, провідні країни регіону почали відновлювати свої макроекономічні показники на відміну від країн, що розвиваються, які і досі мають наслідки пандемійної кризи. Очікується, що до кінця 2022 року міжнародна торгівля продовжить повільно відновлюватися. А ПІІ залишаться нижчими за рівень допандемійної кризи в регіоні, оскільки багато економік все ще намагаються подолати ці наслідки.

За Індексом регіональної інтеграції субрегіонів найвищий показник має Південно-Східна Азія, яка входить до АСЕАН, найнижчий розділяють між собою Центральна Азія та Океанія, що свідчить про недостатню готовність до інтеграційних процесів.

2.2 Роль АТЕС у формуванні інтеграційних процесів Азіатсько-Тихоокеанського регіону

В останні роки інтеграційні процеси Азіатсько-Тихоокеанського регіону розвивається все інтенсивніше. У країнах регіону спостерігається стала тенденція інтенсифікації інтеграційних процесів і створення нових регіональних угруповань.

Для того щоб проводити більш ефективну політику, зокрема на просторі АТР, необхідно розуміти не лише зовнішньополітичні пріоритети найбільших гравців на міжнародній арені, а й особливості функціонування регіональних організацій. Головними угрупованнями, які спонукають регіон до тісних інтеграційних зв'язків виступають – АТЕС та АСЕАН.

Ідею АТЕС вперше публічно озвучив колишній прем'єр-міністр Австралії Боб Хоук під час виступу в Сеулі, Корея, 31 січня 1989 року. Через десять місяців 12 країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону зустрілися в Канберрі, щоб створити АТЕС. Колишній президент США Білл Клінтон запровадив практику щорічної зустрічі економічних лідерів АТЕС, щоб забезпечити краще стратегічне бачення та зміцнити зв'язки з регіонами Східної Азії [21].

Членами-засновниками були Австралія, Бруней, Даруссалам, Канада, Індонезія, Японія, Корея, Малайзія, Нова Зеландія, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд і США. На сьогоднішній день в АТЕС входить 21 країни-члени. Це Австралія, Бруней, В'єтнам, Гонконг, Індонезія, Канада, КНР, Республіка Корея, Малайзія, Мексика, Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Перу, Росія, Сінгапур, США, Таїланд, Тайвань, Філіппіни, Чилі та Японія [21].

АТЕС реалізує широкий спектр ініціатив, щоб допомогти інтегрувати економіку регіону та сприяти торгівлі, водночас звертаючи увагу на питання сталого розвитку та соціальної справедливості. Основними напрямками є:

- сприяння регіональній економічній інтеграції та торгівлі;
- спрощення міжнародної торгівлі та ведення бізнесу;
- спрощена система проходження митних процедур;

- підвищення енергоефективності та відновлюваних джерел енергії;
- розвиток малого бізнесу;
- підвищення соціальної рівності в регіоні [21].

Форум АТЕС здійснює свої діяльність за допомогою окремих відділів, кожен з яких має свої обов'язки та задачі. Відділ управління проектами АТЕС контролює проекти, що фінансуються АТЕС, у співпраці з робочими групами. Відділ підтримки політики АТЕС проводить політичні дослідження, аналіз та оцінку, щоб допомогти в реалізації порядку денного АТЕС. Процес АТЕС підтримується постійним секретаріатом у Сінгапурі [21].

У склад АТЕС входять країни з різним рівнем економічного розвитку. Тому буде доречно надати більш детальної оцінки економічного розвитку країн АТЕС, проаналізувавши динаміку показників ВВП, їх вклад у створення світового та регіонального ВВП, тенденції росту і чинники, що впливають на їх зміну (рис. 2.6) [28].

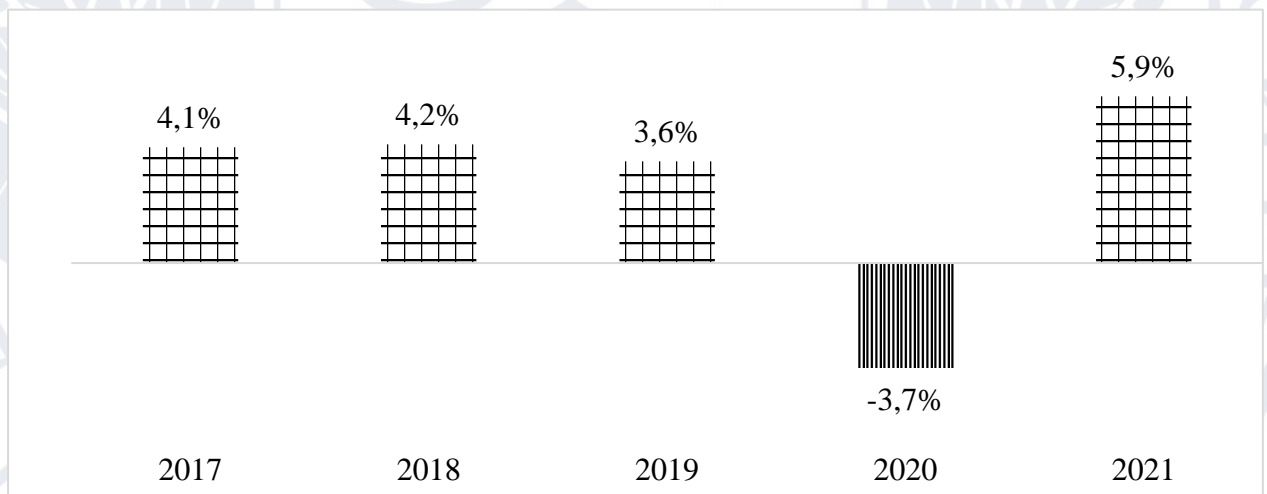

Рисунок 2.6 - Динаміка ВВП АТЕС, 2017 - 2021 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Аналізуючи рис. 2.6, регіон АТЕС скоротився на 3,7 відсотка в 2020 році, що еквівалентно прогнозованому випуску втрата 2,9 трлн дол. США через економічні наслідки пандемії COVID-19. Це являє собою більш глибоке скорочення порівняно з 2017 – 2018 роками. На 2021 рік прогнозувалось

повільніше економічне відновлення, при цьому АТЕС мав зрости на 7,2 відсотка, але досяг – 5,9%.

Проте і досі залишається надзвичайна невизначеність, економічне зростання залежить від ситуації з пандемією у подальшому. Споживчі витрати в США слабшають на тлі вищої інфляції та процентних ставок. У Китаї на тлі відродження інфекцій і подальшого блокування територій, що вибило з колії бізнес-операції та порушило глобальні ланцюжки поставок. Крім того, очікується, що Росія також буде мати економічні наслідки через військове вторгнення в Україну. Очікується, що регіон АТЕС значно сповільниться до 2,5 % у 2022 році та 2,6 % у 2023 році [29].

Щорічно АТЕС заохочує високоякісні торговельні угоди, та має на меті розробляти рекомендації для усіх країн зони АТР щодо структурних реформ, спрощення торговельних процедур і в цілому підвищення якості життя та добробуту населення. В даний час на країни угруповання припадає близько 54% обсягу світової торгівлі. Для оцінки ефективності участі в міжнародній торгівлі, необхідно дослідити торговий баланс угруповання АТЕС (рис. 2.7) [30].

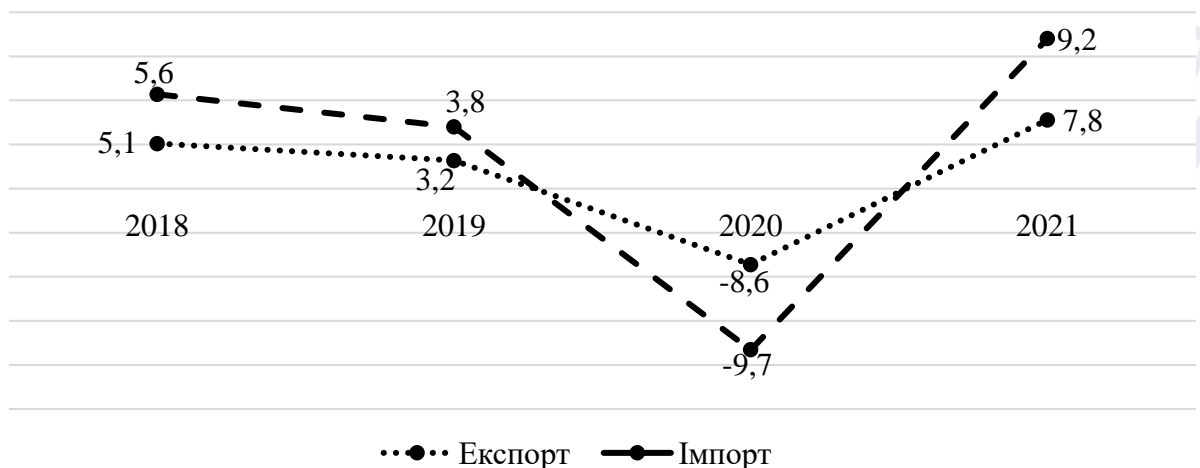

Рисунок 2.7 – Динаміка міжнародної торгівлі країн АТЕС, 2018-2021

рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [30]

Аналізуючи рис. 2.7, порівнюючи з 2018 та 2019 роками, експорт та імпорт у 2020 році країн АСЕАН мав найбільший спад - 8,6% та -9,7% відповідно, що відображає перешкоди у світових ланцюгах поставок через пандемію. У 2021 році експорт та імпорт перейшов у стадію відновлення, експорт збільшився на 7,8 відсотків, а імпорт на 9,2 відсотка.

Одним з векторів розвитку країн-учасниць Форуму АТЕС є надходження прямих іноземних інвестицій в регіон. Саме за рахунок макроекономічних показників та розробки заходів для посилення регіональної інтеграції, які вони демонструють на світовій арені, країни угруповання залучають у регіон АТР великі обсяги ПІ,

За останні 20 років АТЕС зробив внесок у збільшення внутрішньо регіональної торгівлі, незважаючи на те, країни знаходяться на різних економічних розвитках. Фрагментація міжнародної продукції є особливо важливою ознакою поглиблення взаємозалежності в Азії та загалом у всьому регіоні АТЕС. На рисунках 2.8 та 2.9 відображено частку внутрішньо регіональної торгівлі АТЕС у 2021 році [31], [32].

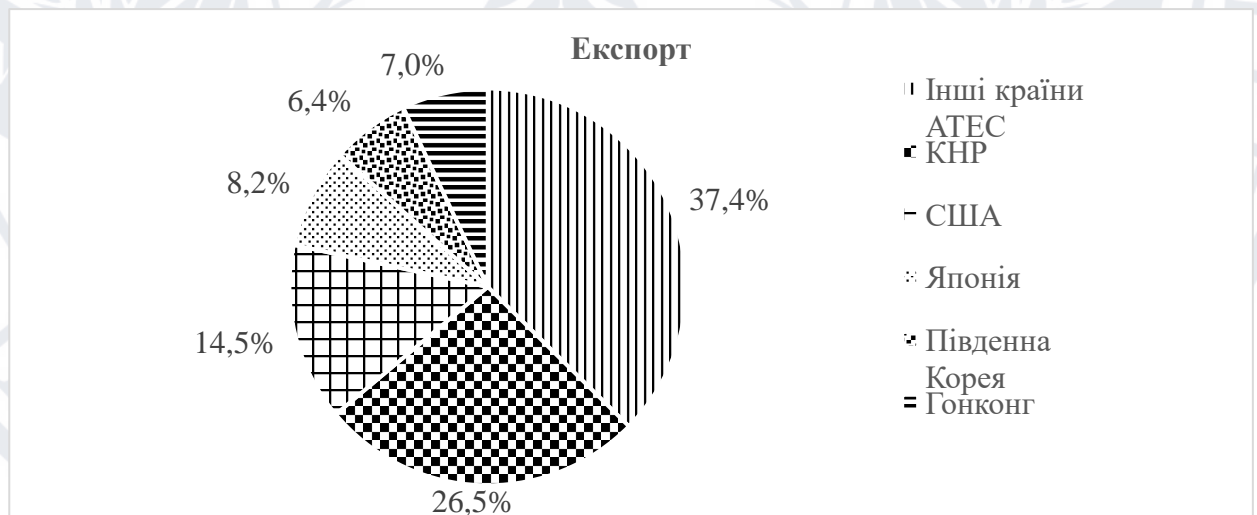

Рисунок 2.8 – Частка внутрішньо регіонального експорту між країнами АТЕС, 2021 р.

Джерело: побудовано автором на основі [31], [32]

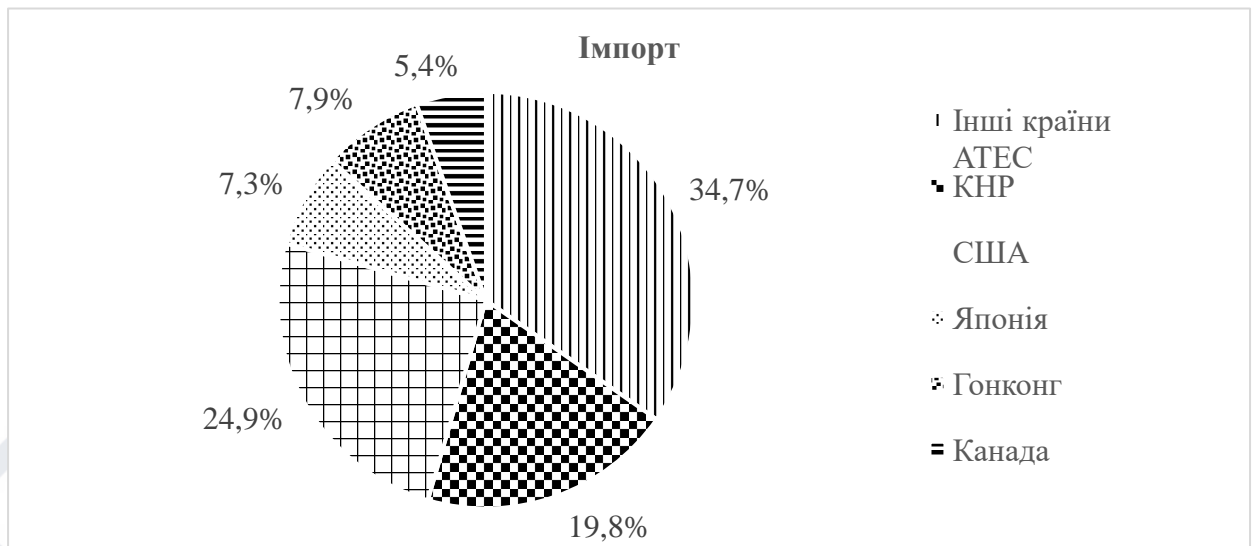

Рисунок 2.9 – Частка внутрішньо регіонального імпорту між країнами АТЕС, 2021 р.

Джерело: побудовано автором на основі [31], [32]

Аналізуючи, рисунки 2.8 та 2.9, можна побачити, що такі країни як КНР, США, Японія, Південна Корея, Гонконг та Канада мають найбільшу частку у міжнародній торгівлі всередині регіону. Структури експорту та імпорту є подібною між собою між показниками і загалом по країнах, які приймають активну участь. У 2021 році на Китай і Сполучені Штати припадало понад 40% внутрішньо регіональної торгівлі АТЕС, 41% внутрішньо регіонального експорту і 44,7% внутрішньо регіонального імпорту. На інші країни АТЕС припадає 34,7% експорту і відповідно 19,8% імпорту. З огляду на такі показники, можна зробити висновок, що основний вклад у міжнародну торгівлю у регіоні роблять США та КНР.

Варто зазначити, що країни-члени АТЕС імпортують як промислові, так і непромислові товари більше з великих країн і менше з країн, розташованих далі одна від одної. Крім того, імпортують більше з країн, яка має спільний кордон і ту саму мову, але менше з країн, які не мають виходу до моря.

Проаналізувавши макроекономічні показники АТЕС, можна зробити висновок, що Форум демонструє вагомі досягнення у міжнародній торгівлі товарами та послугами, є привабливим у залученні прямих іноземних

інвестицій у регіон та за допомогою провідних країн демонструє позитивну динаміку рівня ВВП.

Для більш детального аналізу у визначенні ролі АТЕС в зоні АТР, необхідно проаналізувати конкурентну силу угруповання з точки зору критеріїв рейтингу країн та інтеграційних угруповань, що їх об'єднують. Індекс був розрахований Світовим Економічним Форумом. Для розрахунку інтегрованого індексу конкурентних сил за основу були взяті такі об'єднання як Угода США-Мексика-Канада, Європейський Союз, АСЕАН, МЕРКОСУР. Індекс включає такі показники як: Сприятливе середовище (Установи, Інфраструктура, ІТ, Макроекономічна стабільність), Людські ресурси (Здоров'я, Освіта), Ринок (Товарний ринок, Ринок праці, Обсяг ринку, Фінансова система), Інноваційна система (Бізнес динаміка, Інноваційні можливості). По кожному показнику визначається оцінка і відповідно місце в рейтингу, значення індексу конкурентних сил вираховується як середнє значення окремих балів країн-членів. Результати оцінки конкурентних сил угруповання АТЕС за 2021 рік відображено в таблиці 2.2 [33]

Таблиця 2.2 - Інтегрований індекс конкурентних сил АТЕС, 2021 р.

Показник	Місце	Оцінка
Сприятливе середовище (Установи, Інфраструктура, ІТ, Макроекономічна стабільність)	3	75,5
Людські ресурси (Здоров'я, Освіта)	3	77,5
Ринок (Товарний ринок, Ринок праці, Обсяг ринку, Фінансова система)	2	69,2
Інноваційна система (Бізнес динаміка, Інноваційні можливості)	3	62,5
В загальному	3	72

Джерело: складено автором на основі [33]

Як можна побачити з таблиці 2.2, інтегрований індекс конкурентних сил АТЕС становить 72 бали зі 100 можливих. По всім показникам серед угруповань, АТЕС входить в трійку лідерів, за показником «Ринок» займає –

2 місце, що свідчить про потужну міжнародну торгівлю в межах об'єднання та у світі в цілому. Результати оцінки конкурентної сили за аналізованими показниками демонструють високий загальний індекс конкурентної сили групи, що вказує на вплив АТЕС на глобальні конкурентні процеси у межах Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Отже, АТЕС в АТР є одним з провідних регіональних економічних об'єднань, яке демонструє суттєві результати у міжнародній торгівлі, темпах розвитку та конкурентних перевагах регіону. В об'єднання входить 21 країни з різним рівнем економічного розвитку. Основними завданнями Форуму є розвиток регіональної економічної інтеграції та торгівлі, підвищення рівня життя населення, укладання угод щодо спрощення митних процедур між країнами-учасницями.

За результатами оцінки ВВП у 2020 році, динаміка розвитку залишається неоднорідною, причиною цього є пандемія, проте у 2021 році відслідковується підвищення, та ж сама ситуація склалась відповідно і з міжнародною торгівлею товарів та послуг у 2020 році, де темпи приросту є від'ємними. Характеризуючи внутрішню регіональну торгівлю АТЕС, то провідними учасниками залишається США та КНР, на ці країни припадає найбільша частка експорту та імпорту в регіоні. Для оцінки ролі АТЕС було проаналізовано індекс конкурентних сил, де об'єднання займає 3 місце серед провідних угруповань світу, що свідчить про позитивний вплив Форуму на подальший розвиток інтеграції у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

2.3 Оцінка впливу інтеграційних процесів на економіку країн АСЕАН

У наш час Азіатсько-Тихоокеанський регіон характеризується не лише великою кількістю угруповань, а також їх ефективністю та динамічністю, так як субрегіональні інтеграційні об'єднання вносять чималий вклад у розвиток усієї зони. Одним із таких є Асоціація держав Південно-Східної Азії. Ця

організація є однією з найбільш авторитетних угруповань у сфері багатопрофільного співробітництва не тільки у межах регіону, а і у всьому світі. Тому актуальність дослідження АСЕАН та оцінка показників об'єднання є практичною для розгляду кейсу успішного досвіду у сфері регіональної інтеграції, який можуть наслідувати інші країни та регіони.

Асоціація держав Південно-Східної Азії була створена 8 серпня 1967 року в Бангкоку, Таїланд, підписанням Декларації АСЕАН (Бангкокською декларацією). Засновниками АСЕАН стали Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур та Таїланд. Згодом приєднався Бруней-Даруссалам у січня 1984 р., за ним В'єтнам - 28 липня 1995 р., Лаоська НДР і М'янма - 23 липня 1997 р., Камбоджа - 30 квітня 1999 р. На сьогоднішній день у склад угруповання входять десять держав-членів [34].

Важливість економічної взаємодії між країнами Асоціації проявляється у існування ділових рад, метою кожної з яких є створення сприятливих умов для процвітання бізнесу в країнах-учасниках. Як зазначено в Декларації АСЕАН, цілями та завданнями є (рис. 2.10):

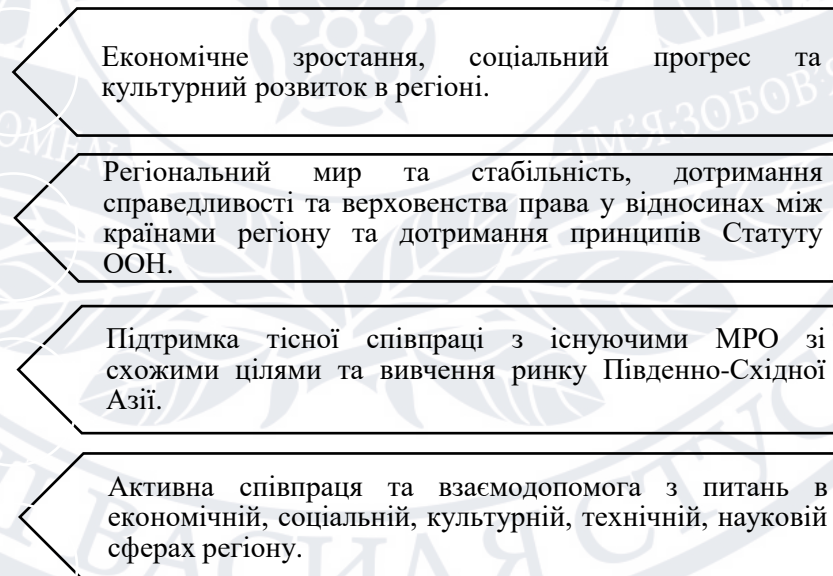

Рисунок 2.10 – Цілі та завдання АСЕАН [41]

Джерело: побудовано автором на основі [35]

Таким чином, з рисунку 2.10, основними завданнями Асоціації є підтримка та спільне економічне зростання країн-учасниць за допомогою тісної співпраці між собою. Головним акцентом для країн АСЕАН залишається сфера економіки, а саме тісна взаємодія у секторі міжнародної торгівлі, спрощення митних процедур, стандартизація, інвестиції, сюди включається також сільське господарство, навколишнє середовище, наука та технології та соціальний розвиток населення.

В рамках дослідження умов і закономірностей формування ВВП країн АСЕАН розглянемо залежність його обсягу від окремих складових, що характеризують функціонування економік аналізованих країн. Зокрема, більш детального вивчення потребує вплив на формування ВВП обраного геополітичного формування чинників експорту та імпорту, а також прямих іноземних інвестицій. Для вирішення поставленого завдання розглянемо зазначені показники за період 2012-2021 років (табл.2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка основних показників економічного розвитку країн АСЕАН за 2012-2021 роки, млрд дол. США

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Обсяг ВВП	2317,78	2572,57	2546,26	2499,05	2596,56	2805,3	2996,61	3165,92	3081,79	3342,87
Показники експорту всередині АСЕАН	381,72	395,8	387,3	340,28	335,64	372,12	413,13	404,86	338,85	436,85
Показники імпорту всередині АСЕАН	330,3	335,9	334,7	301,9	291,73	282,42	361,66	362,1	308,52	394,6
Показники експорту за межі АСЕАН	1151,78	1186,04	1222,78	1149,36	1144,93	1314,65	1441,77	1460,87	1381,47	1605,09
Показники імпорту за межами АСЕАН	1180,44	1234,01	1240,82	1121,19	1115,24	1268,19	1402,68	1433,33	1316,62	1631,13
Прямі іноземні інвестиції	116,76	120,96	130,1	118,66	113,68	154,07	147,43	174,21	121,27	174,15

Джерело: побудовано автором за даними [22], [35], [36]

Аналіз основних показників економічного розвитку країн АСЕАН дозволяє стверджувати про відсутність прямої залежності від експорту всередині міждержавного економічного блоку, його обсяги не перевищують 10% ВВП, проте обсяги експорту за межами блоку є значними і, починаючи з 2017 р. спостерігається їх помітне зростання в динаміці. Аналіз показників динамічного ряду обсягів ВВП (таблиця 2.4) свідчить про те, що його загальний приріст за 2012-2021 роки становив 1025,09 млрд дол. США, або 44,2%. В окремі періоди (2014-2015 роках) спостерігається незначне скорочення обсягу ВВП країн АСЕАН до 1-2% на рік, що зумовлено коливаннями світових цін на нафту і підвищеною в зв'язку з цим волатильністю фінансових ринків. Однак, починаючи з 2016 р. темпи приросту ВВП країн АСЕАН перевищили рівень 2013 р. і прискорювалися щороку аж до кризового 2020 р.

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки обсягу ВВП країн АСЕАН за 2012-2021 рр.

Рік	Обсяг ВВП, млрд дол. США	Абс. приріст, млрд дол. США		Коефіцієнт змін		Темп змін, %		Темп приросту, %		Значення 1% приросту, млрд дол. США.
		ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	
2012 р.	2317,78	-	-	-	1	-	100%	-	-	-
2013 р.	2572,57	254,79	254,79	1,11	1,11	110,99	110,99	10,99	10,99	23,18
2014 р.	2546,26	-26,31	228,48	0,99	1,10	98,98	109,86	-1,02	9,86	25,73
2015 р.	2499,05	-47,21	181,27	0,98	1,08	98,15	107,82	-1,85	7,82	25,46
2016 р.	2596,56	97,51	278,78	1,04	1,12	103,90	112,03	3,90	12,03	24,99
2017 р.	2805,30	208,74	487,52	1,08	1,21	108,04	121,03	8,04	21,03	25,97
2018 р.	2996,61	191,31	678,83	1,07	1,29	106,82	129,29	6,82	29,29	28,05
2019 р.	3165,92	169,31	848,14	1,06	1,37	105,65	136,59	5,65	36,59	29,97
2020 р.	3081,79	-84,13	764,01	0,97	1,33	97,34	132,96	-2,66	32,96	31,66
2021 р.	3342,87	261,08	1025,09	1,08	1,44	108,47	144,23	8,47	44,23	30,82
Середнє значення показника	2792,47	113,90		1,04		104,15		4,15		-

Джерело: побудовано автором за даними [22]

Пандемія досить суттєво уповільнила темпи розвитку економічного блоку (скорочення ВВП по відношенню до 2019 р. становило 3%), проте в

2021 р. – темпи економічного зростання країн АСЕАН підвищилися до рекордного рівня – 8% за рік.

Зважаючи на середньорічні показники абсолютного приросту обсягу ВВП країн АСЕАН, можна припустити, що за інших рівних умов у найближчі три роки розмір показника складе:

ВВП 2022 р. = 3342,87 + 113,90 = 3456,77 млрд дол. США

ВВП 2023 р. = 3546,77 + 113,90 = 3570,67 млрд дол. США

ВВП 2024 р. = 3570,67 + 113,90 = 3684,57 млрд дол. США

Аналіз динаміки сукупного експорту країн АСЕАН (табл. 2.5) показав, що його середньорічний обсяг впродовж 2012-2021 рр. становив 1686,53 млрд дол. США. За період аналізу загальний обсяг експорту збільшився на 508,44 млрд дол. США, або на 33,16%. Скорочення обсягу експорту відбувалося у 2015-2016 рр., а також у 2020 р., тобто частково співпадає з періодами зниження обсягу ВВП країн економічного блоку.

Таблиця 2.5 – Аналіз динаміки обсягу сукупного експорту країн АСЕАН за 2012-2021 рр.

Рік	Обсяг експорту, млрд дол. США	Абс. приріст, млрд дол. США		Коефіцієнт змін		Темп змін, %		Темп приросту, %		Значення 1% приросту, млрд дол. США.
		ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	
2012 р.	1533,5	-	-	-	1	-	100%	-	-	-
2013 р.	1581,84	48,34	48,34	1,03	1,03	103,15	103,15	3,15	3,15	15,34
2014 р.	1610,08	28,24	76,58	1,02	1,05	101,79	104,99	1,79	4,99	15,82
2015 р.	1489,64	-120,44	-43,86	0,93	0,97	92,52	97,14	-7,48	-2,86	16,10
2016 р.	1480,57	-9,07	-52,93	0,99	0,97	99,39	96,55	-0,61	-3,45	14,90
2017 р.	1686,77	206,2	153,27	1,14	1,10	113,93	109,99	13,93	9,99	14,81
2018 р.	1854,9	168,13	321,4	1,10	1,21	109,97	120,96	9,97	20,96	16,87
2019 р.	1865,73	10,83	332,23	1,01	1,22	100,58	121,66	0,58	21,66	18,55
2020 р.	1720,32	-145,41	186,82	0,92	1,12	92,21	112,18	-7,79	12,18	18,66
2021 р.	2041,94	321,62	508,44	1,19	1,33	118,70	133,16	18,70	33,16	17,20
Середнє значення показника	1686,53	153,03		1,10		109,98		9,98		-

Джерело: побудовано автором за даними [35], [36]

Слід зауважити, що після кожного періоду скорочення експорту

спостерігається досить інтенсивне відновлення його обсягів. Найбільш стрімке зростання сукупного експорту країн блоку АСЕАН (на 18,70% до попереднього року) досягнуто в 2021 р. і зумовлене намаганнями країн виконати контракти експортного постачання в повному обсязі, включаючи ті, що не були здійснені в період карантинних обмежень 2020 р. Попри загальну відповідність темпів і напрямку змін обсягів ВВП і експорту країн АСЕАН, їх динаміка не співпадає певною мірою. Це надає підстави стверджувати, що залежність обсягів ВВП та експорту досліджуваних країн має більш складний характер. Для його вивчення розширимо спектр чинників, що визначають динаміку обсягів ВВП країн АСЕАН, взявши до уваги також обсяги експорту та імпорту всередині економічного блоку і за його межами, а також показники прямих іноземних інвестицій в економіку міждержавного формування. Проведемо кореляційно-регресійний аналіз залежності обсягів ВВП країн АСЕАН від обсягів внутрішнього та зовнішнього експорту, імпорту та прямих іноземних інвестицій.

Для побудови моделі лінійної регресії за допомогою вбудованої функції MS Excel виконаємо певну послідовність аналітичних процедур. Насамперед, побудуємо масив вихідних даних (табл.2.6).

Таблиця 2.6 – Масив вихідних даних для аналізу залежності обсягу ВВП країн АСЕАН від обсягів внутрішнього і зовнішнього експорту, імпорту та прямих іноземних інвестицій у 2012-2021 рр.

Період	Обсяг ВВП, млрд дол. США	Експорт всередині країн блоку АСЕАН, млрд дол. США	Експорт за межі країн блоку АСЕАН, млрд дол. США	Імпорт всередині країн блоку АСЕАН, млрд дол. США	Імпорт за межами країн блоку АСЕАН, млрд дол. США	Прямі іноземні інвестиції, млрд дол. США
2012 р.	2317,78	381,72	1151,78	330,3	1180,44	116,76
2013 р.	2572,57	395,8	1186,04	335,9	1234,01	120,96
2014 р.	2546,26	387,3	1222,78	334,7	1240,82	130,1
2015 р.	2499,05	340,28	1149,36	301,9	1121,19	118,66
2016 р.	2596,56	335,64	1144,93	291,73	1115,24	113,68
2017 р.	2805,3	372,12	1314,65	282,42	1268,19	154,07
2018 р.	2996,61	413,13	1441,77	361,66	1402,68	147,43
2019 р.	3165,92	404,86	1460,87	362,1	1433,33	174,21
2020 р.	3081,79	338,85	1381,47	308,52	1316,62	121,27
2021 р.	3342,87	436,85	1605,09	394,6	1631,13	174,15

Джерело: побудовано автором за даними [22], [35], [36]

З метою побудови кореляційно-регресійної моделі в якості результативної ознаки виступає показник обсягу ВВП країн АСЕАН, а факторними ознаками обрано чинники, зміни кількісних параметрів яких призводять до коливань результативної ознаки.

Зазначену залежність описує лінійне рівняння регресії:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + a_4x_4 + a_5x_5 \quad (2.1)$$

де y – обсяг ВВП країн АСЕАН (млрд дол США);

x_1 – обсяг експорту всередині блоку АСЕАН (млрд дол США);

x_2 – обсяг експорту за межі країн блоку АСЕАН (млрд дол США);

x_3 – обсяг імпорту всередині блоку АСЕАН (млрд дол США);

x_4 – обсяг імпорту за межами країн блоку АСЕАН (млрд дол США);

x_5 – обсяг прямих іноземних інвестицій країн АСЕАН (млрд дол США);

a_0 – вільний член рівняння регресії,

a_n – коефіцієнти рівняння регресії, які характеризують кількісний вплив на результуючий показник зміни величини відповідного факторного показника на одиницю його виміру ($i=\overline{1,3}$).

На етапі визначення тісноти взаємозв'язку між факторними та результативною ознаками застосуємо MS Excel «Аналіз даних/Кореляція», яка призначена для обчислення коефіцієнтів парної кореляції між факторними ознаками, а також між факторами та результативною ознакою. Матриця парних коефіцієнтів кореляції наведена в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Результати кореляційного аналізу обсягу ВВП країн АСЕАН від факторних ознак

	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
1	2	3	4	5	6	7
Y	1					
X ₁	0,476452	1				
X ₂	0,959877	0,660782	1			
X ₃	0,561545	0,892339	0,702697	1		

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5	6	7
X_4	0,894249	0,899744	0,971572	0,92103025	1	
X_5	0,793938	0,731822	0,763265	0,6297442	0,76016032	1

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Для оцінювання міри тісноти зв'язку між досліджуваними ознаками скористаємося шкалою Чеддока, результати наведено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Характеристика тісноти зв'язку обсягу ВВП країн АСЕАН із факторними ознаками

Показник	Експорт всередині блоку, млрд дол. США	Експорт за межі блоку, млрд дол. США	Імпорт всередині блоку, млрд дол. США	Імпорт за межами блоку, млрд дол. США	Прямі іноземні інвестиції, млрд дол. США
Обсяг ВВП, млрд дол. США	Слабкий	Тісний	Слабкий	Тісний	Помірний

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Відповідно до отриманої матриці парних коефіцієнтів кореляції доходимо висновку, що найбільш тісний взаємозв'язок існує між обсягом ВВП та обсягом експорту за межі країн блоку АСЕАН. Досить тісним є вплив на динаміку ВВП імпорту за межами країн блоку АСЕАН.

Між динамікою обсягу прямих іноземних інвестицій та розміром ВВП економічного блоку спостерігається менш тісний зв'язок, проте це доводить, що більші вкладення капіталу в економіку країн геополітичного об'єднання забезпечує більший обсяг виробництва товарів та послуг і, відповідно, їх продажу (за інших рівних умов). Між обсягом ВВП та обсягами експорту та імпорту всередині блоку АСЕАН у досліджуваному періоді має місце слабкий зв'язок.

Водночас, зв'язок між факторними ознаками внутрішнього імпорту та внутрішнього і зовнішнього експорту більш тісний, ніж з результативною ознакою. Такий тип залежності між факторними та результативною ознакою називається мультиколінеарністю. Для усунення мультиколінеарності

фактори внутрішнього експорту, а також внутрішнього імпорту слід виключити з майбутньої моделі.

Отже, відповідно до отриманих результатів аналізу, для побудови вихідної моделі доцільно включити чинники експорту та імпорту за межами країн блоку АСЕАН та прямих іноземних інвестицій, адже вони є суттєвими з точки зору пояснення змін результативного показника – обсягу ВВП країн АСЕАН.

На наступному етапі виконаємо аналітичні розрахунки методом регресійного аналізу за допомогою надбудови MS Excel «Аналіз даних/Регресія».

Згідно з результатами кореляційного аналізу виявлено тісний зв'язок між обсягом ВВП та експортом і імпортом за межами країн блоку АСЕАН, а також обсягом прямих іноземних інвестицій. Розглянемо результати регресійного аналізу обраних пар показників.

Щодо регресійної залежності між обсягом ВВП та обсягом експорту за межі блоку країн АСЕАН отримано наступні результати (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Регресійний аналіз взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу експорту за межі блоку країн АСЕАН

Показник	Значення
Множинний R	0,959877
R-квадрат	0,921363
Нормований R-квадрат	0,911534
Стандартна помилка	100,4607

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Множинний R становить 0,959877, тобто факторна ознака обсягу експорту за межі країн блоку АСЕАН пояснює 95,98% відхилень результативного показника обсягу ВВП країн економічного блоку, решта відхилень зумовлені впливом інших чинників, не врахованих у моделі. Нормований коефіцієнт детермінації дорівнює 0,921363. Це свідчить про те, що факторна ознака спричиняє зміну результативної на 92,14%.

Результати дисперсійного аналізу (табл. 2.10) використаємо для оцінювання надійності параметрів моделі.

Таблиця 2.10 – Результати дисперсійного аналізу взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу експорту за межі країн блоку АСЕАН

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	Значущість <i>F</i>
Регресія	1	945992	945992	93,7334601	1,0802E-05
Залишок	8	80738,89	10092,36		
Разом	9	1026731			

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Далі порівнюємо отримані дані з табличними за критерієм Фішера: $f^* = 93,7334601 > f_{\text{табл}} = 2,35E-05$.

Отже, за результатами дана модель є надійна, рівняння регресії має рівень значущості 95%, а вплив випадкових факторів відсутній. Порівнюючи показники Р-значення визначено, що значення коефіцієнта більше нуля, але менше за 0,5, тобто факторна ознака обсягу експорту за межі країн АСЕАН має вплив на результативну – обсяг ВВП країн економічного блоку (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Результати регресійного аналізу взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу експорту за межі країн блоку АСЕАН

	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	Р-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%
У-перетин	162,448	273,503	0,594	0,369	-468,250	793,147
Експорт за межі країн блоку АСЕАН, млрд дол США	2,014	0,208	9,682	0,003	1,534	2,494

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Далі використовується критерій Стюдента для визначення значущості параметрів регресії, $t_{\text{табл.}} (1-0,95; n-m-1) = 8,706$. Якщо значення t-статистики менші за $t_{\text{табл.}}$, то параметри формуються випадково, якщо більше –

визначається статистична значущість параметрів. Таким чином, параметри обсягу експорту за межі країн блоку АСЕАН є статистично значущими.

Надійні інтервали для параметрів лінії регресії:

$$1,534 \leq a_1 \leq 2,494.$$

На підставі отриманих результатів кореляційно-регресійного аналізу інтерпретуємо рівняння. Зокрема, обрана для побудови моделі факторна ознака обсягу експорту за межами країн блоку АСЕАН впливає на величину результативної ознаки – обсяг формування ВВП аналізованого об'єднання країн. Коефіцієнт регресії має позитивні значення, а отже, результативна ознака прямо пропорційно залежить від факторної ознаки. Тобто, збільшення обсягу експорту за межі країн блоку АСЕАН забезпечує зростання обсягу ВВП країн геополітичного формування.

Рівняння лінійної регресії має наступний вигляд:

$$y = 2,014 x_1 + 162,448. \quad (2.2)$$

На підставі отриманої моделі робимо висновок, що при збільшенні обсягу експорту країн АСЕАН на 1 млрд дол США, сукупний обсяг ВВП країн економічного блоку підвищується на 2,014 млрд дол США. Характер впливу факторної ознаки на зміну результуючого показника, відсутності впливу інших факторів, відображає коефіцієнт еластичності:

$$\varepsilon_i = a_i \frac{\bar{x}_i}{\bar{y}_i}, \quad i=1,10.$$

Так, $\varepsilon_1 = 0,98$.

Отже, зростання обсягу експорту за межі країн блоку АСЕАН на 1% забезпечує підвищення сукупного обсягу їх ВВП на 2,014%.

На наступному етапі дослідження проаналізуємо параметри залежності між обсягом ВВП та обсягами зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН. Насамперед, згідно з даними таблиці 2.12, слід відзначити високий рівень множинного коефіцієнта кореляції ($R = 0,894249$), який означає, що факторна ознака обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН пояснює 89,42%

відхилень результативного показника обсягу ВВП країн економічного блоку. Чинниками, не врахованими в моделі, пояснюється решта 10,58% зміни обсягу ВВП країн блоку АСЕАН.

Таблиця 2.12 – Регресійний аналіз взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН

Показник	Значення
Множинний R	0,894249
R-квадрат	0,799681
Нормований R-квадрат	0,774641
Стандартна помилка	160,341

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Значення нормованого коефіцієнта детермінації становить 0,774641. Це свідчить про те, що факторна ознака спричиняє зміну результативної на 77,46%.

Надійність параметрів моделі доводять результати дисперсійного аналізу (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Результати дисперсійного аналізу взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	Значущість <i>F</i>
Регресія	1	821057	821057	31,9362653	0,00048074
Залишок	8	205673,9	25709,24		
Разом	9	1026731			

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Порівняння отриманих даних з табличними за критерієм Фішера показало:

$$f^* = 31,93627 > f_{\text{табл}} = 0,00048.$$

Тобто, побудована дана модель є надійною, а рівняння регресії має рівень значущості 95%, вплив випадкових факторів відсутній.

Аналіз показників Р-значення показав, що $0,0 \leq 0,00048 \leq 0,5$, тобто факторна ознака обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН має вплив

на результативну – обсяг ВВП країн економічного блоку.

Результати регресійного аналізу взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН відображено в табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Результати регресійного аналізу взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН

	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%
Y-перетин	331,8731	438,3525	0,757092	0,47070266	-678,969653	1342,7159
Зовнішній імпорт країн блоку АСЕАН, млрд дол США	1,901008	0,336389	9,651218	0,00048074	1,12529325	2,67672222

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

За критерієм Стюдента параметри регресії є значущими (t табл. (1-0,95; $n-m-1$) = 8,706), адже значення t -статистики 9,6512 перевищує t табл. Отже, параметри моделі впливу обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН на динаміку їх ВВП є статистично значущими.

Надійні інтервали для параметрів лінії регресії: $1,125 \leq a_1 \leq 2,677$.

Відповідно до представлених результатів кореляційно-регресійного аналізу можемо інтерпретувати рівняння моделі. Так, факторна ознака обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН є вагомим фактором впливу на величину обсягу ВВП економічного блоку країн. Коефіцієнт регресії має позитивні значення, тобто обсяг ВВП країн АСЕАН прямо пропорційно залежить від факторної ознаки. Це означає, що в разі збільшення обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН забезпечується додаткове зростання обсягу ВВП країн блоку. Такий характер залежності має закономірне пояснення, адже за рахунок імпорту країни АСЕАН забезпечують необхідними ресурсами виробництво товарів та послуг, які у значних обсягах постачаються на експорт за межі економічного об'єднання країн і цей експорт, зрештою, є вагомим чинником зростання ВВП країн АСЕАН.

Рівняння лінійної регресії має наступний вигляд:

$$y = 1,901 x_1 + 331,8731. \quad (2.3)$$

На підставі отриманої моделі можна зробити висновок, що при збільшенні обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН на 1 млрд дол США, сукупний обсяг ВВП країн економічного блоку підвищується на 1,901 млрд дол США. Характер впливу факторної ознаки на зміну результуючого показника, відсутності впливу інших факторів, відображає коефіцієнт еластичності:

$$\varepsilon_i = a_i \frac{\bar{x}_i}{\bar{y}_i}, i=\overline{1,10}.$$

$$\text{Так, } \varepsilon_1 = 0,387.$$

Таким чином, зростання обсягу зовнішнього імпорту країн блоку АСЕАН на 1% сприяє підвищенню сукупного обсягу їх ВВП на 1,901%.

Результати регресійного аналізу залежності обсягу ВВП країн АСЕАН від змін обсягу прямих іноземних інвестицій узагальнені в таблицях 2.15 і 2.16.

Відповідно до отриманого значення множинного R, факторна ознака пояснює 79,4% відхилень результативного показника (табл. 2.15). Нормований коефіцієнт детермінації (0,5841) доводить, що факторна ознака призводить до зміни результативної на 58,41%.

Таблиця 2.15 – Результати регресійного аналізу взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу прямих іноземних інвестицій країн АСЕАН

Показник	Значення
Множинний R	0,793938
R-квадрат	0,630337
Нормований R-квадрат	0,584129
Стандартна помилка	217,8142

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Далі порівнюємо отримані дані з табличними за критерієм Фішера (табл. 2.16):

$$f^* = 13,6414 > f_{\text{табл.}} = 0,00766.$$

Тобто, надійність рівняння регресії – 90%, при цьому не встановлено

впливу випадкових факторів.

Таблиця 2.16 – Результати дисперсійного аналізу взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу прямих іноземних інвестицій країн АСЕАН

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значущість F</i>
Регресія	1	647186,7	647186,7	13,64135	0,0061
Залишок	8	379544,2	47443,02		
Разом	9	1026731			

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Відповідно до отриманого показника Р-значення, коефіцієнт є не нульовим (0,0061), оскільки значення менше за 0,5, тобто факторна ознака має вплив на результативну (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 – Результати регресійного аналізу взаємозв'язку обсягу ВВП та обсягу прямих іноземних інвестицій країн АСЕАН

	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	Р-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%
Y-перетин	1233,418	427,6992	2,883844	0,020391	247,1416	2219,694
ПП, млрд дол США	11,36924	3,078244	3,693419	0,0061	4,270802	18,46769

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Критерій Стюдента для визначення значущості параметрів регресії, t табл. (1-0,90; $n-m-1$) становить 8,536. Значення t -статистики вищі за t табл, що свідчить про статистичну значущість параметрів. Таким чином, фактор обсягу прямих іноземних інвестицій країн АСЕАН є статистично значущим.

Надійні інтервали для параметрів лінії регресії:

$$4,2708 \leq a_1 \leq 18,4677.$$

Результати регресійного аналізу доводять, що обсяг прямих іноземних інвестицій країн АСЕАН прямо впливає на величину ВВП краї економічного блоку. Позитивне значення коефіцієнта регресії надає підстави для висновку про наявність прямої пропорційної залежності результативної ознаки від аналізованого чинника. Тобто, збільшення обсягу прямих іноземних

інвестицій країн АСЕАН забезпечує зростання розміру їх сукупного ВВП.

Рівняння лінійної регресії має наступний вигляд:

$$y = 11,37 x_1 + 1233,42. \quad (2.4)$$

Аналіз отриманої моделі дозволяє стверджувати, що при збільшенні обсягу прямих іноземних інвестицій на 1 млрд дол США величина ВВП країн АСЕАН зростає на 11,37 млрд дол США. Для визначення міри впливу факторної ознаки на зміну результуючої, за відсутності впливу інших факторів, визначаємо коефіцієнт еластичності:

$$\varepsilon_i = a_i \frac{\bar{x}_i}{\bar{y}_i}, i=1,3.$$

Так, $\varepsilon_1 = 0,09$.

Тобто, при збільшенні обсягу прямих іноземних інвестицій на 1%, ВВП країн АСЕАН зростає на 0,09%.

Таким чином, проведені дослідження показали, що більший вплив на збільшення обсягу ВВП країн економічного блоку АСЕАН мають обсяги експорту товарів та послуг за межі країн економічного блоку, хоча динаміка обсягів зовнішнього імпорту та прямих іноземних інвестицій є так само вагомими чинниками його формування. Обсяги внутрішнього імпорту перебувають у тісному зв'язку з внутрішнім експортом країн аналізованого геополітичного об'єднання, а тому вплив цих чинників на формування ВВП країн АСЕАН визначати не доцільно. Результати аналізу свідчать про наявність прямо пропорційної залежності обсягу ВВП країн АСЕАН від експорту за межі країн блоку, їх зовнішнього імпорту та прямих іноземних інвестицій, а це означає, що підвищення інвестиційної привабливості країн, що входять до складу АСЕАН, а також збільшення виробництва товарів для експортування сприяє економічному зростанню регіону. Відтак, перспективними напрямками економічного розвитку країн АСЕАН має бути активізація інвестиційної діяльності та збільшення експорту продукції за межі країн блоку АСЕАН.

Висновки до розділу 2

Азіатсько-Тихоокеанський регіон поділяється на 6 субрегіонів: країни Центральної Азії, Східної та Південної Азії, Південно-Східної Азії, Тихоокеанського регіону та Океанії. Макроекономічні показники регіону демонструють тенденцію зростання із року в рік, що свідчить про динамічний економічний розвиток регіону. Проте пандемія COVID-19 посприяла обвалу ВВП, потоків прямих іноземних інвестицій, а також відбулися скорочення у показниках міжнародної торгівлі.

Одним із провідних угруповань в АТР є Форум АТЕС, який сприяє розвитку регіональної інтеграції в регіоні. В угруповання входить 21 країна, провідними з яких є КНР та США. Останнім часом Форум демонстрував свою ефективність, таким чином показники ВВП країн-учасниць мали тенденцію зростання, проте у 2020 році внаслідок пандемії відбувся спад. Така ж ситуація відслідковується і у міжнародній торгівлі. У 2021 році відбулось поступове відновлення економіки АТЕС. За Індексом конкурентних сил об'єднання займає 3 місце, що свідчить про ефективну політику та позитивний вплив на розвиток регіональної інтеграції Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Ще одним із головних об'єднань для розвитку інтеграційних процесів виступає АСЕАН. Задля оцінки впливу інтеграційних процесів на економіку країн АСЕАН було зроблено кореляційно-регресійний аналіз. Таким чином, обсяги зовнішньої торгівлі та ПІІ є вагомими факторами впливу на величину обсягу ВВП. Експорт та імпорт всередині регіону сприяють підвищенню ВВП за рахунок зони вільної торгівлі та зняття тарифних обмежень. Активізація інвестиційної діяльності буде сприяти всебічному розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЗІАТСЬКО-ТИХОООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

3.1 Сучасні виклики та перспективи розвитку АСЕАН

У 21 столітті зона Азіатсько-Тихоокеанського регіону, враховуючи динаміку та культурне різноманіття, повинена відігравати важливу роль у розвитку інтеграційних процесів на світовій арені. У перспективі ключовим фактором успіху країн регіон буде здатність та готовність співпраці між собою в широкому діапазоні у різних сферах діяльності.

Регіональна економічна інтеграція держав АСЕАН являється основним пріоритетом в умовах нестабільності світового ринку. Світові тенденції є мінливими і потребують постійного пристосування до умов, для того, щоб країни могли залишатись на вигідних позиціях і досягати своїх цілей на міжнародній економічній арені. Таким чином постійно змінюються поставленні завдання, які потрібно вирішувати як на національному рівні, так і у рамках національно-інтеграційних проєктів.

До 2030 року АСЕАН має прагнення стати стійкими до будь-яких змін, всеохоплюючими, конкурентоспроможними та гармонійними. Для досягнення цих прагнень АСЕАН потребує амбіційного плану економічної інтеграції. Основними викликами АСЕАН до 2030 року є:

- підвищення макроекономічної та фінансової стабільності;
- підтримка стабільного та всеохоплюючого зростання;
- сприяння конкурентоспроможності та інновацій;
- захист навколишнього середовища [37].

При зміні акцентів дослідження з глобального регіонального економічного розвитку країн АСЕАН як у ретроспективі, так і з точки зору потенціалу роста отримує нові характеристики в контексті сильних, слабких сторін та викликів. Для аналізу довгострокової траєкторії розвитку економіки

АСЕАН та перспективи регіональної інтеграції об'єднання, необхідно проаналізувати слабкі та сильні сторони за допомогою SWOT- аналізу.

Таблиця 3.1 - SWOT- аналіз АСЕАН

SWOT- аналіз АСЕАН	
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> -Стабільна макроекономічна система; -Відкрита економіка з диверсифікованою експортною структурою; -Великий приплив ПІІ; -Молоде населення і розширення середнього класу; -Природні ресурси, біорізноманіття. 	<ul style="list-style-type: none"> -Величезні прогалини диспропорція в управлінні і верховенство права; -Відсутність ефективного регіонального фонду перерозподілу ресурсів; -Відсутність регіональної стратегії НДДКР; - Застарілі принципи управління; -Відсутність гармонізованої політики робочої сили.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> -Стратегічне розташування з величезним ринковим потенціалом; -Міцні культурні зв'язки з Азією; -Потенціал для розвитку регіональних центрів в інноваційних сферах; -Потужні макроекономічні показники та ініціативи фінансового співробітництва; -Центральна роль у співпраці в Азії; 	<ul style="list-style-type: none"> -Вразливість до зовнішніх шоків через високу ступінь відкритості; -Відсутність внутрішньої згуртованості щодо довгострокової стратегії розвитку; -Невирішені територіальні суперечки; -Зниження переваг у моделі зростання експорту;

Джерело: складено автором на основі [37]

Таким чином таблиця 3.1 демонструє внутрішні та зовнішні фактори критичні для досягнення прагнення до 2030 року. Внутрішні фактори були використані для обговорення наявних сильних сторін і слабкі сторони, тоді як зовнішні фактори допомогли визначити можливості та загрози.

Регіон багатий природними ресурсами, включаючи нафту, газ, гідроенергію та корисні копалини, а також великим біорізноманіттям і значною сільськогосподарською базою. Частково успіх регіону був досягнутий завдяки побудові міцного, високо конкурентоспроможного експортного сектора, заснованого на виробничих мережах і ланцюгах постачання в АСЕАН. Ці мережі охоплюють ширший регіон Східної Азії та в основному пов'язані зі значними потоками прямих іноземних інвестицій, які продовжують залучати країни АСЕАН. Економічна відкритість, доступність

недорогих виробничих ресурсів і сприятливі умови для іноземних компаній для переміщення заводів є частковою причиною.

Незважаючи на те, що внутрішні сильні сторони АСЕАН є, безсумнівно, надзвичайними, об'єднання також має внутрішні слабкі сторони. Основне занепокоєння полягає в наявності величезних розривів у розвитку між країнами, а також виразних розбіжностей у системах управління. Іншим недоліком є Секретаріат АСЕАН, якому продовжує бракувати достатніх людських і фінансових ресурсів. Ці недоліки, враховуючи ще наявність жорстких принципів прийняття рішень та фінансових внесків, разом із відсутністю належного механізму врегулювання внутрішніх розбіжностей - можуть значно послабити роль, яку відіграє АСЕАН.

Загальне населення АСЕАН із вигідним віковим розподілом, сукупний ринок з понад 2,5 мільярдами людей на своїх кордонах, сухопутні та морські шляхи, глибокі історичні, культурні та торговельні зв'язки з рештою Азії, багате сільське господарство дають великі можливості для розвитку ринку. АСЕАН також зберігає величезний потенціал для збільшення виробництва та експорту енергії, води та продовольства, що дозволяє їй відігравати дедалі більшу стратегічну роль у відповідь на потенційні кризи в їх постачанні. Крім того, АСЕАН має великий потенціал для розвитку регіональних центрів у сфері освіти, логістики, здоров'я, фінансів та туризму.

Визначаючи та плануючи свої перспективи, АСЕАН потрібно ретельно оцінити загрози, з якими стикається об'єднання. Угрупування залишається вразливим до зовнішніх шоків, так як це один із найбільш відкритих регіонів у світі. Країни АСЕАН повинні здійснити структурні та інституційні реформи для плавного перебалансування та диверсифікації джерел економічного зростання. Невирішені територіальні та етнічні конфлікти в АСЕАН залишаються серйозною загрозою для регіональної єдності та злагоди. Додаткова загроза полягає в здатності колективно керувати спільними викликами, такими як зміна клімату, енергетична безпека, продовольча безпека та природні катастрофи. Це пов'язано з тим, що інституційні лідери

АСЕАН, навіть найвищі, не мають повноважень представляти або говорити від імені самої групи. В останнє десятиліття країни АСЕАН значно постраждали від посух, землетрусів, цунамі, тайфунів, повеней і вивержень вулканів. Ці природні катаклізми порушують ланцюги поставок і впливають на регіональну економіку в цілому.

З огляду на внутрішні та зовнішні фактори, для досягнення більшої згуртованості шляхом розширення регіонального співробітництва було створено порядок денний Співтовариства АСЕАН у 2015 році, спрямований на створення глибшої та більш єдиної ідентичності АСЕАН до 2025 року. Він складається з економічних аспектів, які детально показані на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Основні завдання перспектив розвитку АСЕАН за співтовариствами

Джерело: побудовано автором на основі [38]

Враховуючи усі вище зазначені цілі, зображені на рисунку 3.1, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, в тому числі АСЕАН, стикається з низкою викликів, пов'язаних з пандемією COVID-19. Це значним чином порушує усю економічну діяльність у всьому світі, і Південно-Східна Азія не є винятком. Наслідки цієї пандемії є численними, так як ВВП регіону зазнав значного спаду, враховуючи сектор послуг, який постраждав більше, ніж виробничий. Виходячи з цього страждає бізнес, малі та середні підприємства і населення.

Звіт про подальші перспективи економічного розвитку регіону АСЕАН був створений ще у 2015 році, тому об'єднання було змушене адаптуватись до змін та викликів. Таким чином, Асоціація країн Південно-Східної Азії запровадила ініціативи, які спрямовані на управління кризою та протидії наслідків пандемії. У першу чергу це буде стосуватись заходів спрямованих на відновлення малого та середнього бізнесу за допомогою спеціальних інструментів фінансування.

Рекомендації щодо політики є такими:

- Мобілізація всіх доступних інструментів макро-, фінансової та структурної політики: використання всіх доступних політичних інструментів з подальшою цільовою підтримкою для зменшення економічного та соціального впливу внаслідок пандемії COVID-19.

- Збереження виробничого потенціалу економіки: готовність економіки до перезапуску з мінімальним дефіцитом продуктивності, збільшення виробництва та експорту, тим самим зменшуючи вразливість. сприяння відкритому та конкурентному ринковому середовищу та захист робітників, підприємств, та секторів, які найбільше постраждали;

- Підтримка ланцюгів поставок: країни повинні встановити баланс виробництва та захист населення, включаючи споживачів, а також працівників у ланцюгах поставок та перегляд торгової та податкової політики та їх можливий вплив на створення сприятливого середовища для продовження потоків основних запасів.

- Використання технологій та цифрової торгівлі: потреба в дистанційному керуванні для подолання обмежень руху внаслідок пандемії, підвищення обізнаності та можливостей у галузі кібербезпеки.

- Посилення мереж соціальної безпеки;

- Пришвидшення рішучості просувати регіональну інтеграцію [39].

Таким чином, розроблені заходи та рекомендації у перспективі допоможуть АСЕАН протистояти наслідкам та новим хвилям пандемії COVID-19. Це є дуже важливим кроком, так як економіки усіх країн Азії суттєво постраждали і без необхідних передбачуваних заходів розвиненим та країнам, що розвиваються буде важко підвищити свої макроекономічні показники і протидіяти новим загрозам.

Незважаючи на спад економіки, у 2021 році країни-учасниці АСЕАН змогли підвищити свій рівень ВВП за допомогою вдалої стратегічної політики. Тому угруповання розвивається досить динамічно. За оцінками Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) очікується, що в наступні 10 років в АСЕАН з'являться додаткові 140 мільйонів споживачів, що становить 16 відсотків нових споживачів у світі [40].

В перспективі буде зростати впровадження цифрових технологій. Так, до 2030 року в регіоні буде майже 575 мільйонів користувачів Інтернету. Оскільки цифровізація досягне громад у сільській місцевості, вона усуне перешкоди, які стримують розвиток малого бізнесу, і дозволить надавати базові послуги, такі як охорона здоров'я та фінансові послуги [40].

Що стосується темпів зростання ВВП, очікується, що показник щорічно буде зростати на 4% протягом наступного десятиліття, що зробить цей регіон четвертою за величиною економікою світу. За прогнозом ВЕФ, до 2030 року ВВП АСЕАН досягне 4,5 трильйонів доларів [40].

Таким чином, АСЕАН у перспективі може стати одним із провідних регіонів у світі. За останні роки Асоціація досягла успіху не лише в плані досягнення потужного економічного зростання, але й у значному покращенні рівня життя свого населення. Проте існує ряд проблем, які необхідно вирішити

для подальшого розвитку шляхом зменшення економічної та соціальної нерівності між країнами-учасницями. Для цього було проаналізовано SWOT-аналіз сильних та слабких сторін за допомогою якого були визначені проблеми, пріоритетні напрямки та цілі. На основі цього, АСЕАН розробив стратегію до 2030 року. В яку входить підвищення макроекономічної та фінансової стабільності, підтримка стабільного та всеохоплюючого зростання, сприяння конкурентоспроможності та інновацій, захист навколишнього середовища. Також трьома Співтовариствами АСЕАН було створено порядок денний у 2015 році, спрямований на створення глибшої та більш єдиної ідентичності АСЕАН до 2025, він включає сектори безпеки та політики, сектор економіки та соціально-культурний сектор. За оцінками ВЕФ, АСЕАН готова стати надзвичайною можливістю для споживання, керованою чотирма мега-силами: сильними демографічними тенденціями, підвищенням рівня доходів, геополітичними змінами збільшення іноземних інвестицій, цифровому прогресу. Пандемія COVID-19 є однією з випробувань для регіону, тому уряд АСЕАН створив рекомендації для швидкого усунення наслідків для країн-учасниць.

В перспективі досягнення усіх цілей, які були поставлені АСЕАН, вимагає цілеспрямованої співпраці між зацікавленими сторонами за допомогою інноваційних та інклюзивних бізнес-моделей, які підтримуються сприятливим політичним середовищем. Тісна співпраця між країнами АСЕАН, розробка та впровадження стратегій, подолання складних викликів, усунення недоліків – усе це являється ключовими факторами до майбутнього зростання Південно-Східної Азії у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

3.2 Пріоритетні напрями подолання існуючих перешкод розвитку АТЕС

Останніми роками у світі спостерігається тенденція збільшення регіональних торговельних угод та співпраця між регіонами. Азіатсько-

Тихоокеанський регіон є вдалим прикладом, який демонструє ефективно інтеграційне середовище, яке з року в рік демонструє збільшення обсягів міжнародної торгівлі між країнами зони.

Форум Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва є найбільшим за охопленням країн та найменуванням у зоні АТР. Саме це угруповання в силу свого сукупного економічного потенціалу впливає не лише на регіональні, а й на глобальні процеси у всьому світі. Тому дослідження перспектив АТЕС є актуальним, так як у майбутньому результати діяльності цього об'єднання можуть диктувати нові можливості та тренди на світовій арені, а також служити вдалим прикладом інтеграційної співпраці для інших регіонів світу.

Країни-учасниці Форуму чітко діляться на країни, що розвиваються та розвинені країни. Таким чином, у кожній групі є свої пріоритети і ступінь готовності до участі в інтеграційних процесах: розвинені країни виступають переважно за термінову лібералізацію торгівлі і інвестицій, а країни, що розвиваються - за пріоритетну реалізацію економічного і технічного співробітництва.

З початку заснування країни-учасниці Форуму АТЕС зазнали різкого зростання процвітання через відкритий та взаємопов'язаний регіон. Це було спричинено розширенням торгівлі саме через інвестиційні потоки. Проте 2020 рік став переломним моментом для країн АТЕС і вони опинились у критично важливій та вирішальній ситуації. На сьогоднішній день через пандемію COVID-19 поглиблюються конфлікти щодо торгівлі, інвестицій та розвитку технологій, ризик критичного підриву світової торгової системи та здобутків.

Об'єднання АТЕС має чимало викликів у перспективі, тому є важливим за аналогією АСЕАН, визначити зовнішні та внутрішні фактори, які у майбутньому допоможуть визначити довгостроковий вектор розвитку. Аналіз факторів було визначено за допомогою SWOT-аналізу, який включає в себе сильні та слабкі сторони, загрози та можливості.

Таблиця 3.2 – SWOT - аналіз АТЕС

SWOT- аналіз АТЕС	
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - В АТЕС входить 40% населення світу; -60% світового ВВП складають країни АТЕС; -Торгівля складає 50% міжнародної торгівлі ; -Лідери АТЕС розробили список екологічний товарів, які сприяють еко-продукції та сталому розвитку; -Природні ресурси, біорізноманіття. 	<ul style="list-style-type: none"> -Витрати на виконання нормативних вимог в експорті та імпорті; -Відмінність в валюті, культурі та мові, географічна відстань, транспортні та логістичні витрати; -Торговельні витрати на сільськогосподарську продукцію майже в 2 рази вище, ніж на виробництво продукцію.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> -Стратегічне розташування з величезним ринковим потенціалом; -АТЕС спрямовані на боротьбу з змінами в кліматі; -Лібералізація торгівлі та інвестицій в екологічну продукцію, яка допоможе отримати доступ до важливої екологічних технологій. 	<ul style="list-style-type: none"> -Вразливість до зовнішніх шоків через високу степінь відкритості; - Тенденція до зниження цін на нафту; -Зростаюча напруга між Вашингтоном та Пекіном;

Джерело: складено автором на основі [41], [42]

Таким чином, з огляду таблиці 3.2, рейтинг країн, побудований на основі комплексу індексів сталого розвитку з застосуванням узагальненої функції бажаності, підтверджується і аналітично пояснюється SWOT-аналізом, що є методом стратегічного планування розвитку регіонів.

Перш за все, країни-члени АТЕС займають 60% загального населення світу, але, однак, мають суперечливі цілі та завдання щодо світової торгівлі. Слід підкреслити, що врахування усіх вище зазначених аспектів в міжрегіональній інтеграції істотно змінює традиційний погляд на роль провідних економік світу США і Китаю в інтеграції та регіоналізації Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Тому і виникає потреба оцінити за допомогою SWOT-аналізу сильні і слабкі сторони об'єднання, а також виявити загрози і можливості розвитку.

Посилаючись на внутрішні та зовнішні фактори АТЕС, Тихоокеанська рада економічного співробітництва розробила бачення до 2040 рр. для подальшого розвитку Форуму. Воно включає в себе набір ключових пріоритетів для АТЕС. Сенс полягає не лише у фокусуванні на вільній торгівлі

та інвестиціях, а також передбачає відкриті взаємопов'язані та інноваційні економіки, які співпрацюють, щоб забезпечити можливості, процвітання та стійке майбутнє для всіх своїх народів. Таким чином, основними цілями для досягнення є:

- Міцний діалог, залучення зацікавлених сторін та ефективна співпраця;
- Стратегії та ініціативи щодо усунення бар'єрів для повної економічної участі усіма верствами суспільства, включаючи жінок, та людей, які живуть у злиднях, а також віддалені сільські та корінні громади;
- Здійснення довгострокової політичної ініціативи, що сприяє сталому розвитку;
- Політика щодо використання потенціалу та подолання руйнівного впливу цифрової економіки та інших інноваційних технологій;
- Структурні реформи, що стимулюють зростання за рахунок збільшення продуктивності та доходів через відкриті та конкурентні ринки;
- Якісне торговельне, інвестиційне та економічне партнерство серед країн-членів, що відповідає нормам багатосторонньої торгівлі [43].

Також у 2020 році лідери АТЕС узгодили нове бачення «відкритої, динамічної, стійкої та мирної спільноти Азіатсько-Тихоокеанського регіону до 2040 року для всіх наших людей і майбутніх поколінь» — Бачення Путраджайя 2040.

Основні напрямки Форуму АТЕС до 2040 роки зображено на рисунку 3.2 [44]:

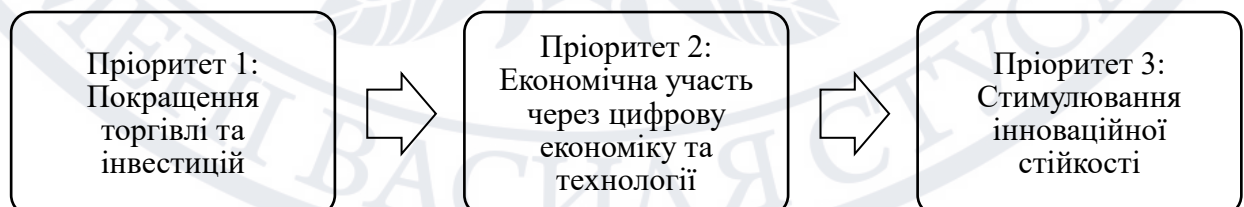

Рисунок 3.2 - Пріоритетні напрямки АТЕС

Джерело: побудовано автором на основі [44]

З огляду на (рис.3.2), АТЕС поставило перед собою 3 пріоритетних напрямки своєї діяльності, які включають в себе торгівлю та інвестиції, інновації та цифровізацію та сильне, збалансоване, безпечне, стійке та інклюзивне зростання.

Пріоритет 1 передбачає важливість вільного, відкритого, справедливого, недискримінаційного, прозорого та передбачуваного торговельного та інвестиційного середовища. Він включає в себе прийняття довгострокового плану вільної та відкритої торгівлі та інвестицій в регіоні, швидкі зміни в галузевих тенденціях та технологіях, зростання антиглобалістських настроїв, посилення односторонніх протекціоністських заходів, зміну демографічних показників [44].

Пріоритет 2 включає в себе розвиток суспільства, що рухається за допомогою цифрових технологій, посилення розвитку людських ресурсів у готовності до цифрової ери, нарощування професійного потенціалу в АТЕС для вирішення можливостей та проблем в галузі цифрової економіки та технологій [44].

Пріоритет 3 передбачає забезпечення стійкості регіону до криз, пандемій та інших надзвичайних ситуацій, а також сприяти якісному зростанню, яке покращить добробут населення шляхом інноваційних практик за допомогою науки, технологій та інновацій та перехід до більш відповідального управління ресурсами [44].

Усі вище зазначені пріоритети були створенні у зв'язку з непередбачуваними ситуаціями в регіоні, однією з яких є пандемія, яка стала перешкодою для надходженню основних товарів і послуг. Як наслідок, країни-учасниці були змушені запровадити тарифні і не тарифні бар'єри, які порушили ланцюги поставок. Тому наразі Форум АТЕС має потенційні перешкоди, які потребують вирішення задля підвищення ефективності ланцюгів поставок. Основними перешкодами на сьогоднішній день є:

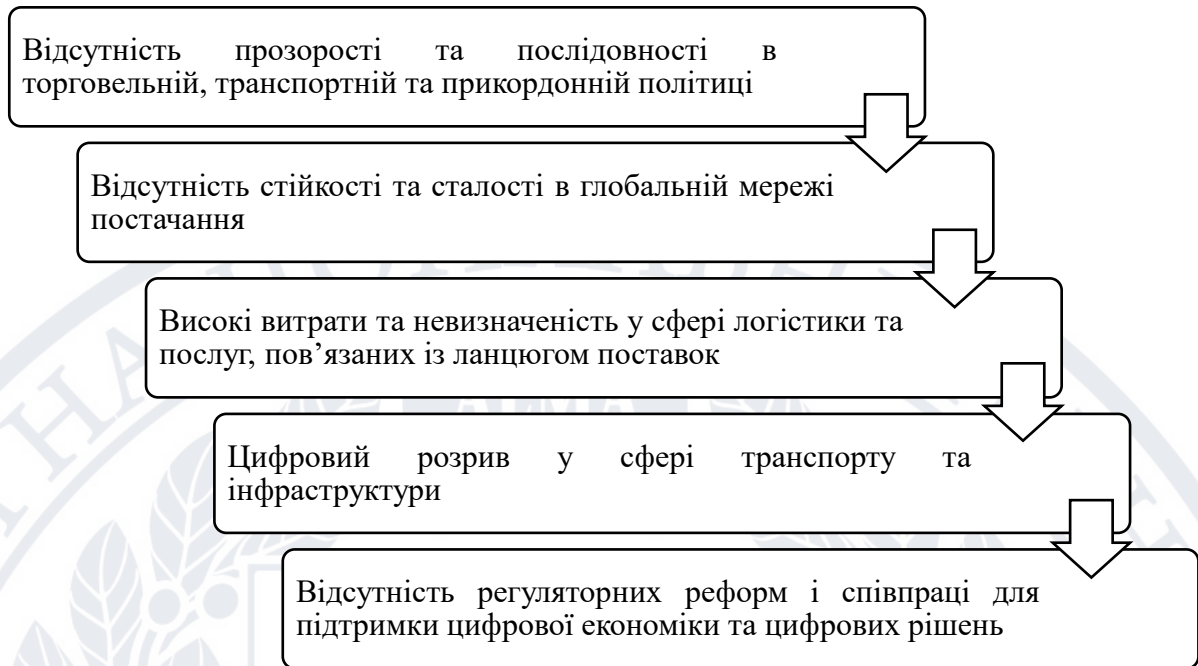

Рисунок 3.3 – Основні перешкоди у зовнішній торгівлі в АТЕС

Джерело: побудовано автором на основі [45]

Таким чином, для відновлення ланцюгів поставок внаслідок пандемії COVID-19, об'єднанню АТЕС потрібно подолати головні перешкоди у торгівлі між країнами-учасницями. З огляду на рисунок 3.3, однією з проблем є відсутність прозорості та послідовності в торговельній, транспортній та прикордонній політиці. Відсутність єдиної політики сприяє зниженню зростання світової торгівлі. Для вирішення Форуму необхідно запровадити такі заходи, як сприяння сумісності «єдиного вікна», які у перспективі будуть знижувати торгові витрати.

Відсутність стійкості та сталості у глобальній мережі постачання призводить до збільшення термінів ланцюгів поставок, які у свою чергу стають дорогими та економічно не вигідними для регіону. Основними з заходів сприяння стійкості є гнучкість та прозорість, що допоможе компаніям швидше реагувати на коливання та протистояти збоєм, спричиненим непередбачуваними ситуаціями. А також підвищить конкурентоспроможність бізнесу завдяки кращому впізнаванню бренду, а також дотриманню жорсткіших правил.

Високі витрати та невизначеність у сфері логістики та послуг є ще однією з перешкод для розвитку АТЕС. Оскільки процес відновлення розвивається нерівномірно, компаніям доведеться пристосовуватися до невизначеності, а урядам – сприяти цьому процесу у пошуках ефективного рішення.

Цифровий розрив у сфері транспорту та інфраструктури ускладнює розвиток торгівлі між країнами-учасницями. Усунення цією перешкоди у майбутньому буде сприяти більш ефективній співпраці. Основними заходами подолання цієї проблеми є покращення середовища державно-приватного партнерства, яке допоможе збільшити інвестиції в цифрову інфраструктуру та технології.

Відсутність регуляторних реформ і співпраці для підтримки цифрової економіки та цифрових рішень. Мережі ланцюгів постачання розвиваються, щоб адаптуватися та сприяти зростанню цифрової економіки. У цьому контексті країни АТЕС повинні здійснити регулятивні реформи, запровадити політику для сприяння безпеки та конфіденційності даних, а також оптимізувати потоки даних.

Також, однією з перешкод для АТЕС є конкуренція з боку інших ініціатив і проектів зі створення громад у Східній Азії, багато з яких є більш активними та динамічними. Одним із вирішенням цією проблеми в перспективі у регіональній інтеграції є пошук «ринкової ніші», так як через короткий проміжок часу у зоні Азіатсько-Тихоокеанського регіону буде створено нові регіональні форуми. Для того, щоб зберегти свої домінуючі позиції, АТЕС, можливо, доведеться скоротити деякі зі своїх поточних амбітних планів.

Отже, Форум АТЕС є найбільшим регіональним угрупованням, яке зосереджене у зоні Азіатсько-Тихоокеанського регіону. У кожній групі країн-учасниць є свої пріоритети і ступінь готовності до участі в інтеграційних процесах.

За допомогою SWOT-аналізу, було визначено сильні та слабкі сторони, можливості та загрози задля стратегічного планування подальший цілей розвитку. На основі цього аналізу, Тихоокеанська рада економічного співробітництва розробила бачення до 2040 року, основний сенс полягає у збільшенні вільної торгівлі та потоків інвестицій, розвитку інноваційної економіки та підвищення добробуту населення. За Баченням Путраджая до 2040 пріоритетними напрямки у перспективі для АТЕС є торгівля та інвестиції, інновації та цифровізація та інноваційна стійкість.

Попри зазначені цілі, АТЕС має низку проблем на тлі пандемії, які у майбутньому можуть вплинути на ланцюги поставок у торгівлі між країнами-учасницями Форуму. Ще однією проблемою, з якою може зіткнутись угруповання може стати створення інших подібних форумів у зоні АТР, тому АТЕС варто сфокусуватись на одній ніші, для того, щоб втримати свої позиції і досягнути поставлених цілей, використовуючи свої традиційні переваги та створити середовище, сприятливе для інклюзивного та сталого зростання, сприяючи відкритій торгівлі та інвестиціям, покращуючи бізнес-середовище та просуваючи регіональну економічну інтеграцію, залучаючи цифрові технології та інновації.

3.3 Проблеми та перспективи розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону

За останні десятиліття Азіатсько-Тихоокеанський регіон досяг значних успіхів та є прикладом регіону зі швидким економічним розвитком на світовій арені. Підтвердженням цього є те, що 60 % населення у світі проживає саме в Азії, 40% з яких концентруються в Китаї та Індії. Очікується, що до 2050 року в зоні АТР буде проживати ще більша кількість населення світу.

Проте у зв'язку з політично-соціальними, екологічними та економічними чинниками у регіоні виникає надзвичайна невизначеність у подальшому економічному зростанні. На сьогоднішній день, Азіатсько-

Тихоокеанський регіон перебуває на переломному етапі визначення свого майбутнього. Тому залишені без уваги виклики, які постають перед зоною АТР можуть підірвати подальші перспективи розвитку.

Таким чином, виникає актуальність у дослідженні основних сучасних проблем АТР, головні виклики з якими стикається регіон зображено на рис. 3.4.

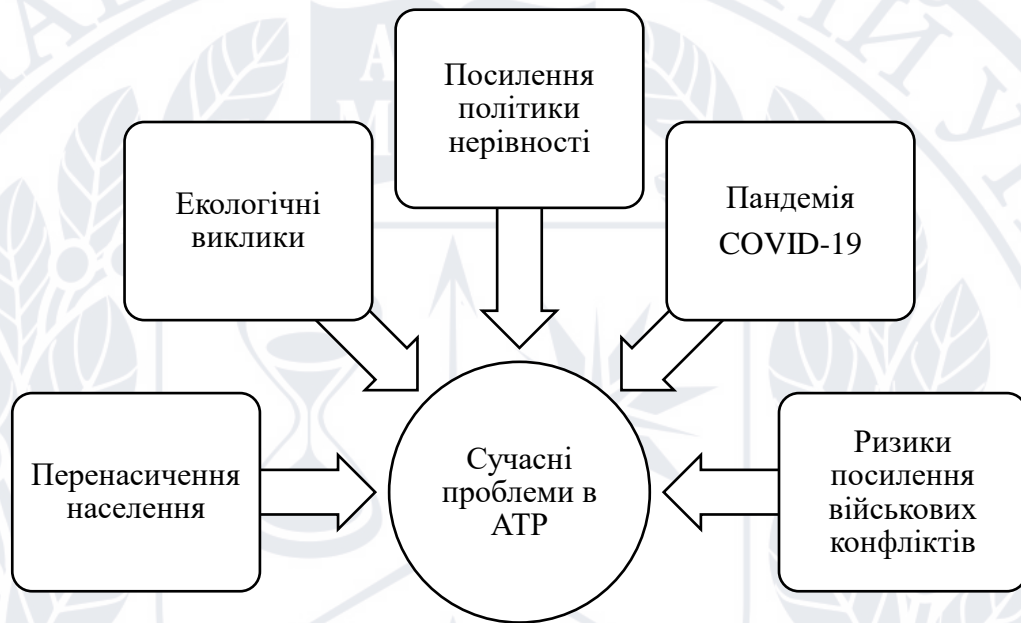

Рисунок 3.4 – Сучасні проблеми в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні

Джерело: побудовано автором на основі [46], [47], [48]

З огляду на рисунок 3.4, однією з перешкод розвитку у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні є перенасичення населення. На сьогоднішній день, у містах Азії концентрується близько 60% населення. На тлі цього, урбанізація має критичні наслідки для розвитку. Головними негативними аспектами виступає те, що інфраструктура є надмірно напруженою, тим самим це стримує економічне зростання. Також внаслідок перенасичення населення посилюються конфлікти і значно знижується загальна якість життя, особливо це стосується населення з низьким рівнем доходу. На додаток до цих викликів, через велику кількість населення зона АТР стає дедалі вразливішою до стихійних лих, що формує нову проблему у регіоні – екологічну.

Зміна клімату в поєднанні зі швидким зростанням населення та урбанізацією чинять сильний тиск на навколишнє середовище Азіатсько-Тихоокеанського регіону. До прикладу, на Східну Азію і Тихий океан припадає третина світових парникових викидів. У той же час екстремальна погода призвела до безпрецедентних мусонних дощів і смертоносних повеней, які в деяких випадках порушили глобальний ланцюг поставок для певних галузей промисловості, розташованих у регіонах, схильних до повеней [46].

Ще однією з перешкод є політика нерівності. Як відомо, Азіатсько-Тихоокеанський регіон характеризується великим розривом у економічному розвитку як серед країн, так і серед населення. Це пов'язано, насамперед, в нерівномірному розвитку країн регіону, суттєвою різницею в макроекономічних показниках, а також в нерівності оплати праці та різними рівнями доступу до освіти. Однією з найяскравіших характеристик розвитку в Азії стало падіння за останні три десятиліття кількості громадян, які живуть у крайній бідності, паралельно зі швидким розширенням азіатського середнього класу. Як наслідок, ця проблема у перспективі буде сповільнювати економічне зростання країн, спричинить до великої кількості міграції, матиме негативний вплив на соціальну згуртованість та призведе до конфліктів між урядом та населенням [46].

Починаючи з 2019 року, зону АТР охопила нова проблема – це пандемія COVID-19, яка спричинила глобальну кризу не лише у регіоні, а і у всьому світі. Як відомо, малорозвинені країни Азії та Океанії не змогли протистояти цьому виклику і мають негативні економічні показники і досі. Пандемія загальмовує соціально-економічний прогрес регіону. На тлі цього значна кількість населення піддається ризику безробіття та бідності, одночасно збільшуючи нерівність. Пандемія також призвела до розриву зв'язків між національними економіками в регіоні. Так потік транскордонного капіталу скоротився, знизилось виробництво, скоротились поставки та глобальні ланцюжки поставок. Регіон стоїть на важкому шляху до відновлення через

поглиблену існуючу вразливість, яка включає слабкі економічні умови та інші зовнішні потрясіння [48].

Ці складні часи вимагають безпрецедентної політики допомоги та стимулювання, а також пропонують країнам можливість узгодити свою соціально-економічну політику. Так як пандемія і досі негативно впливає на економіку регіону, інтеграційні процеси не мають тенденції пришвидшення.

Досвід Азіатсько-Тихоокеанського регіону з поширенням COVID-19 підкреслив важливість регіонального співробітництва та інтеграції, наголошуючи на міждержавній координації та спільних підходах між країнами. Регіональна інтеграція створює рамки для спільних дій субрегіонів у відповідь на серйозні виклики, такі як пандемія COVID-19. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні використовують два підходи: один зосереджений на країнах, а інший – на регіональних і глобальних проблемах.

Спільно з Азіатським банком розвитку, країни співпрацюють у планування довгострокових перспектив та проєктів, які збалансують обидва підходи, задля досягнення чітко визначених цілей в рамках різних субрегіональних структур (табл.3.3).

Як видно з таблиці 3.3, регіональне співробітництво в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні є субрегіональним. Програми спрямовуються на постійне лідерство угруповань країн, а також на узгодження та формування цінностей задля національних планів розвитку. Колективне лідерство, яке забезпечується прямою співпрацею між вищими посадовими особами, створює рамки для спільних дій субрегіонів у відповідь на нові можливості розвитку, а часом і на серйозні виклики, такі як пандемія COVID-19. Узгоджуючи позитивні довгострокові бачення взаємовигідного розвитку в рамках різних субрегіональних структур, країни співпрацюють у плануванні та реалізації галузевих і тематичних програм і проєктів [49].

На тлі останніх подій в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні з'явилися ризики посилення військових конфліктів, це формує нову та глобальну перешкоду не лише для регіону, а й в цілому для світу.

Таблиця 3.3 - Субрегіональні програми регіонального співробітництва та інтеграції та Тихоокеанське співтовариство

Центральноазіатське регіональне економічне співробітництво	Субрегіон Великого Меконгу	Субрегіональне економічне співробітництво Південної Азії	Азіатський банк розвитку
Стратегічна програма до 2030 року	Програма Великого Меконгу до 2030 року	Енергія Азії в 21 столітті	Концепція тихоокеанського регіоналізму
<p>«Об'єднання регіону для спільного та сталого розвитку»</p> <ul style="list-style-type: none"> • Економічна та фінансова стабільність • Торгівельні, туристичні та економічні коридори • Інфраструктура та економічна зв'язаність • Сільське господарство та вода • Людський розвиток 	<p>«Для розвитку більш інтегрованого, процвітаючого, сталого та справедливого субрегіону»</p> <p>Сильні сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> • Єдність • Конкурентоспроможність • Громада <p>Принципи</p> <ul style="list-style-type: none"> • Екологічна стійкість • Внутрішня та зовнішня інтеграція • Інклюзивність 	<p>«Створення синергії через регіональну співпрацю та розширена інтеграція для розкриття прихованого потенціалу»</p> <ul style="list-style-type: none"> • Диверсифікація економіки • Прискорене економічне зростання • Інклюзивне та стійке зростання • Зменшення рівня бідності • Доступ до енергії та безпека 	<p>«Наше тихоокеанське бачення полягає в мирі, гармонії, безпеці, соціальної інтеграції та процвітання, щоб усі жителі тихоокеанського регіону могли вести вільне, здорове та продуктивне життя».</p> <p>Ефективне та інноваційне застосування науки та знань, керуючись глибоким розумінням контексту та культури тихоокеанських островів.</p>

Джерело: складено автором на основі [26], [49]

Наразі, зона АТР піддається основному ризику – це безпека регіону. Очікується, що подальший розвиток суперечок між провідними країнами регіону може перерости у ескалацію перегонів озброєння. Як наслідок, це загрожуватиме започаткуванню спільних угод та проєктів і суттєво знизить шлях до тісного партнерства в усій зоні АТР. Країни з низьким рівнем розвитку, які ще відновлюють свою економіку після пандемії, можуть зазнати різких темпів зниження та обвалу своїх макроекономічних показників [50].

Передумовами для дисбалансу безпекової ситуації у зоні АТР є:

- наростання нерівномірності розвитку країн регіону;
- розширення економічного домінування США;
- серйозний дисбаланс військових потенціалів різних держав регіону.

Протягом кількох останніх років внаслідок дискусій з проблематики політики безпеки виникла концепція геополітичного суперництва в Індо-Тихоокеанському регіоні. Вона знайшла відображення у формуванні рамкового геополітичного концепту, який формулюють насамперед США, Австралія, Індія та Японія. Східна Азія, Тихоокеанський регіон та Індійський океан тепер розуміються як одна стратегічно суміжна територія. Такий концепт формує новий економічний і політичний епіцентр світових подій. Зокрема, через Індійський океан проходить майже половина світової торгівлі та дві третини всієї нафти та газу, що продаються у всьому світі [51].

За адміністрації Байдена Сполучені Штати прагнули різко переорієнтувати свій підхід до регіону. У 2021 році Австралія, Великобританія та США оголосили про нове партнерство в галузі безпеки AUKUS, в рамках якого вони займатимуться розробкою нових можливостей стримування та сприятимуть впровадженню інновацій за допомогою технічного співробітництва. Представництво високого рівня в регіоні знову стало звичайним явищем, оскільки держсекретар Ентоні Блінкен, віце-президент Камала Харріс і нещодавно президент Джо Байден відвідали регіон. На спеціальному саміті США-АСЕАН у середині травня Сполучені Штати оголосили про низку зобов'язань перед АСЕАН та регіоном загалом за допомогою підтримки розвитку та дій у боротьбі зі зміною клімату, а також ширших та всебічних торгових перспективах. Основні партнери США також активізували свою участь у регіоні, переважно за погодженням з Вашингтоном. Лідери Австралії, Індії, Японії та Сполучених Штатів нещодавно зустрілися на четвертому саміті Quad у Японії, щоб підкреслити свою спільну відданість регіональному миру та стабільності, і оголосили про нову ініціативу щодо забезпечення безпеки на морі - Індо-Тихоокеанському партнерстві для поінформованості у морській сфері [52].

Як відомо, стримування Китаю та кроки, зроблені США щодо регіону, деякий час ототожнювалися з концепцією «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону». Власне, документ Індо-Тихоокеанської стратегії,

про який вперше оголосила адміністрація Трампа, було оцінено як звіт, який відображає думку США про роботу Пекіну разом з його союзниками [53].

У звіті «Індо-Тихоокеанська стратегія США» за 2022 рік перераховано 5 основних цілей адміністрації Вашингтона щодо регіону [53]:

- Зміцнення вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського.
- Встановлення зв'язків усередині та за межами регіону.
- Підтримка регіонального добробуту.
- Підвищення безпеки Індо-Тихоокеанського регіону.
- Розвиток регіональної стійкості до міжнародних загроз.

США визначили 10 основних стратегій для 5 основних цілей, яких вони хочуть досягти за 12–24 місяці [53]:

- Надання нових ресурсів Індо-Тихоокеанському регіону.
- Ініціювати індо-тихоокеанську економічну структуру.
- Посилити стримування.
- Зміцнення Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН).
- Підтримка регіонального лідерства Індії.
- Зміцнення чотиристороннього діалогу з питань безпеки (QUAD).
- Поглиблення співпраці США, Японії та Південної Кореї.
- Формування партнерських відносин для підвищення стійкості на островах Тихого океан.
- Сприяти ефективному управлінню та підзвітності.
- Підтримка відкритих, довговічних, безпечних та надійних технологій.

На тлі фактичного переформатування традиційної системи міжнародних відносин, до якого спричинила російська агресія проти України, для основних регіональних гравців, насамперед Китаю, Японії, Республіки Корея, Індії, Індонезії та Малайзії, стає важливим процес стратегічної самоідентифікації й передбачення конкретних економічних здобутків та збитків від обраної позиції щодо порушення Росією світової системи безпеки, принципів підтримки міжнародного миру та стабільності. Це - головна причина посилення конкуренції між китайською та американською моделями

трансформації політико-економічних і безпекових процесів в АТР, що призводить до стагнації ініціатив, які просуватимуться як у рамках АТЕС, так і Транс-Тихоокеанського партнерства (ТТП) [54].

В останні місяці ракетні випробування Північної Кореї дозволили активніше працювати тристоронньому механізму США, Японії та Південної Кореї. Таке зближення для розв'язання конфліктів між Японією та Південною Кореєю під керівництвом США дозволить обом країнам більше зосередитися на Китаї та підвищить силу стратегії економічного стримування Китаю [50].

Ситуацію загострюють останні повідомлення з регіону про рішучу налаштованість Китаю до проведення військової операції проти Тайваню та встановлення над ним повного контролю, незважаючи на протести світової спільноти та, зокрема США [55],

У світі існує лише один Китай, і Тайвань є його невід'ємною частиною, а уряд КНР є єдиним законним урядом, що представляє весь Китай, нагадали експерти, наголосивши, що це відображено у положеннях трьох китайсько-американських спільних комюніке. За словами експертів, США постійно провокують Китай з тайванського питання, торкаючись нижньої лінії КНР і втручаючись у внутрішні справи Китаю, а також конфронтацію та розбіжності між країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону через свою національну стратегію [56].

Паралельно із зусиллями Заходу, Китай прагне прокласти свій власний шлях в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та в останні місяці уклав угоду про безпеку з Соломоновими островами, здивувавши Захід і викликавши побоювання з приводу регіональної безпеки та суверенітету. Цього тижня Китай поділився своїми планами щодо майбутніх візитів до численних тихоокеанських острівних країн у пошуках нових двосторонніх угод про співпрацю в галузі торгівлі та безпеки, хоча в основному на власних умовах Китаю [57].

У довгостроковій перспективі малоімовірно, що регіональної стабільності буде досягнуто за рахунок повного домінування будь-якої

конкретної держави. Кожна держава повинна, звичайно, прагнути розвитку достатнього потенціалу для вирішення майбутніх проблем. Однак у той же час і Захід, і Китай повинні визнати, що основні засоби забезпечення високого рівня безпеки вже існують у різних формах і що гонка озброєнь, що триває, в деяких випадках може принести лише обмежену користь. Доцільніше вибрати підтримку спільних потреб у сфері безпеки, а не робити дії, спрямовані на ослаблення, поділ або примус. Головними обмежуючими чинниками миру, безпеки та стабільності нині у переважній більшості залишаються розбіжні інтереси та темпераменти великих держав, які прагнуть змінити статус-кво та поточні відносини між ними [57].

На співпрацю у межах Азіатсько-Тихоокеанського регіону впливають зокрема регіональна безпека та політична стабільність. Китай є головним та потужним учасником в Азіатсько-Тихоокеанській зоні від політики та кроків якого залежить подальший клімат регіону. Загострення конфлікту між Китаєм та Тайванем формує новий виклик, і те, що станеться далі буде мати вирішальний крок у безпековій ситуації регіону в цілому. Одним із наслідків може стати припинення спільних проєктів та коопераційних міждержавних зв'язків, що потягне за собою зниження темпів розвитку інтеграційних процесів та економічного розвитку країн в регіоні. Країнам-членам союзу потрібно буде обрати дієві інструменти щодо протистояння економічному поглинанню з боку Китаю та США, а також покращити свою обороноздатність [50].

З огляду на проблеми та перешкоди, які на даний момент існують, розроблено рекомендації щодо подальшого розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону (рис. 3.5).

Таким чином, на сьогоднішній час, зона АТР має чимало викликів, які можуть суттєво вплинути на подальший економічний розвиток та співпрацю між країнами-учасницями. Основними перешкодами є перенасичення населення, екологічні виклики, посилення політики нерівності, пандемія COVID-19 та загострення безпекової ситуації у регіоні.

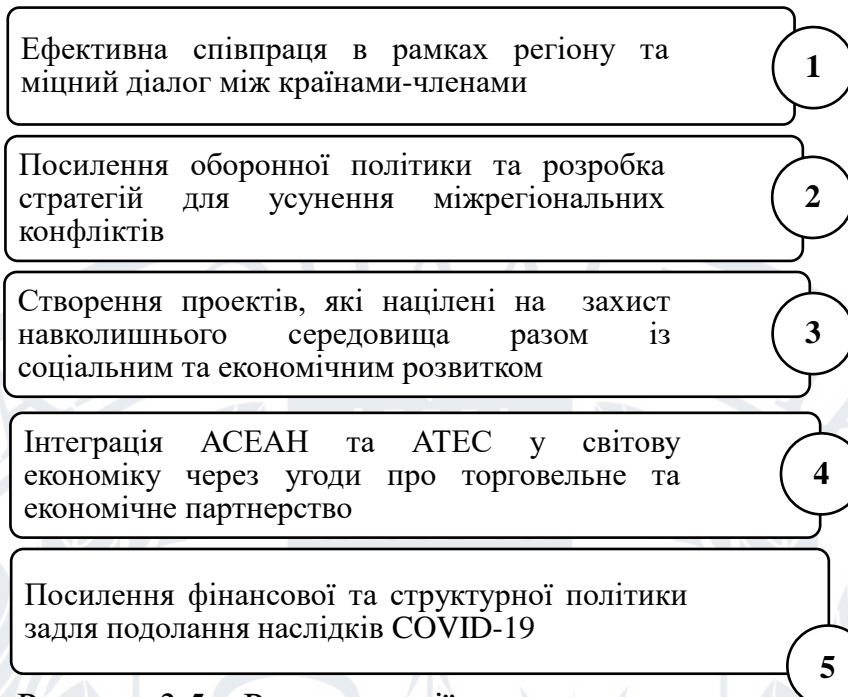

Рисунок 3.5 – Рекомендації для подальшого розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону

Джерело: побудовано автором

Країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону мають тісний зв'язок у сфері інтеграційного співробітництва, головною складовою є економічний розвиток країн-учасниць. Країни регіону спільно з Азіатським банком розвитку розробили субрегіональні програми регіонального співробітництва та інтеграції та Тихоокеанське співтовариство - Стратегічна програма до 2030 року, Програма Великого Меконгу до 2030 року, Енергія Азії в 21 столітті, Концепція тихоокеанського регіоналізму. Усі програми спрямовані на спільне зростання регіону, посилення інтеграції, подолання викликів та формування сталого розвитку в АТР.

АТР, як і усі регіони в світі зіткнувся з низкою проблем та викликів на тлі військових дій в Україні і загрозам військового конфлікту всередині регіону. Останнім часом існує концепція геополітичного суперництва в Індотихоокеанському регіоні, На тлі цього, США розробило звіт «Індотихоокеанська стратегія США», який спрямовано на тісну співпрацю з АТР. Загострення ситуації між Китаєм та Тайванем наразі досягло найвищого

ризика до військового конфлікту від якого буде залежати подальший розвиток Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Висновки до розділу 3

У 3 розділі було висвітлено основні виклики та перспективи АСЕАН, визначено пріоритетні напрями подолання перешкод для АТЕС та проаналізовано сучасні проблеми Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Таким чином аналіз перспектив та проблем зони АТР дозволив зробити наступні висновки.

У перспективі АСЕАН та АТЕС можуть слугувати двигуном розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону, проте через вразливість до зовнішніх шоків, пандемію COVID-19 та внутрішні проблеми у структурі управління, об'єднання стикаються з перешкодами та викликами. Тому спільно з країнами-учасницями, обидва угруповання розробляють стратегії подальшого розвитку, які включають в себе підвищення макроекономічної та фінансової стабільності, сприяння конкурентоспроможності та інновацій, якісне торговельне, інвестиційне та економічне партнерство серед країн-членів, що відповідає нормам багатосторонньої торгівлі та захист навколишнього середовища. Впровадження цих стратегій та подолання складних викликів дозволить підвищити економічний розвиток та тісну співпрацю у межах АСЕАН та АТЕС у майбутньому.

Сучасний стан Азіатсько-Тихоокеанського регіону характеризується переломним етапом для визначення майбутнього, так як регіон стикається з низкою проблем, які можуть завадити розвитку у перспективі. Це стосується політично-соціальних, екологічних, економічних, а також безпекових чинників. Особливу увагу було приділено останньому чиннику, так як на сьогоднішній день, у регіоні існує загроза виникнення військового конфлікту в Індо-Тихоокеанському регіоні, а також між Китаєм та Тайванем. Для подолання перешкод, країни регіону створюють субрегіональні програми

регіонального співробітництва, які мають за ціль об'єднання регіону для спільного та сталого розвитку у мирі. Проте чи вдасться уникнути військових конфліктів у регіоні – усе це залежить від провідних домінуючих держав регіону.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження, проведеного у кваліфікаційній роботі були отримані наступні теоретичні та практичні результати:

Визначено, що основними передумовами розвитку інтеграційних процесів виступають історичні, географічні, соціально-культурні та економічні фактори, внаслідок яких створюються угоди про вільну торгівлю, регіональні об'єднання та формується міжнародний поділ праці. Головними перевагами інтеграції є збільшення потоку прямих іноземних інвестицій, економія на основі ефекту масштабу, збільшення обсягів виробництва, стримування зростання цін.

Виявлено, що не існує єдиного підходу до поділу Азіатсько-Тихоокеанського регіону, так як вчені трактують поділ по різному. Таким чином, було запропоновано підхід до поділу регіону на 6 субрегіонів: країни Центральної Азії, Східної та Південної Азії, Південно-Східної Азії, Тихоокеанського регіону та Океанії.

Характеристика сучасного економічного стану Азіатсько-Тихоокеанського регіону показує, що регіон має динамічні темпи свого розвитку з урахуванням найбільшої чисельності населення у світі, різноманітності культур та розривами у економічного розвитку країн-членів. Аналіз динаміки показників ВВП, експорту та імпорту, та прямих іноземних інвестицій показав, що в цілому регіон кожного року нарощує свої макроекономічні показники, проте перепорою у цьому стала пандемія, внаслідок якої відбувся спад. Починаючи з середини 2020 року економіка почала відновлюватись.

Дослідження показало, що провідними країнами АТЕС є США та КНР, на ці країни припадає найбільша частка експорту та імпорту в регіоні. Пандемія COVID-19 посприяла зниженню ВВП та міжнародній торгівлі, скоротивши обсяги до рекордно низьких показників та частково зупинила ланцюги поставок товарів та послуг у регіоні. Інтегрований індекс

конкурентних сил АТЕС становить 72 бали зі 100 можливих, що свідчить про ефективність та конкурентоспроможність діяльності Форуму.

За індексом регіональної інтеграції субрегіонів найвищий показник у регіоні має Південно-Східна Азія, яка входить до угруповання АСЕАН. Проведено кореляційно-регресійний аналіз факторів впливу експортно-імпортних операцій та прямих іноземних інвестицій на ВВП країн АСЕАН. Було визначено, що обсяги зовнішньої торгівлі та ПІІ є вагомими факторами впливу на величину обсягу ВВП. Експорт та імпорт всередині регіону сприяють підвищенню ВВП за рахунок зони вільної торгівлі та зняття тарифних обмежень. Активізація інвестиційної діяльності буде сприяти всебічному розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Визначено зовнішні та внутрішні фактори перспективи довгострокової траєкторії розвитку економік АСЕАН та АТЕС. Таким чином, головними перешкодами для розвитку АТЕС та АСЕАН є вразливість до зовнішніх шоків, пандемія COVID-19 та проблеми у структурі управління. Уряди країн-учасниць спільно вирішують основні проблеми та розробляють стратегії, які націлені на подолання ризиків. Основними з яких є підвищення макроекономічної та фінансової стабільності, сприяння конкурентоспроможності та інновацій, якісне торговельне, інвестиційне та економічне партнерство серед країн-членів, що відповідає нормам багатосторонньої торгівлі та захист навколишнього середовища.

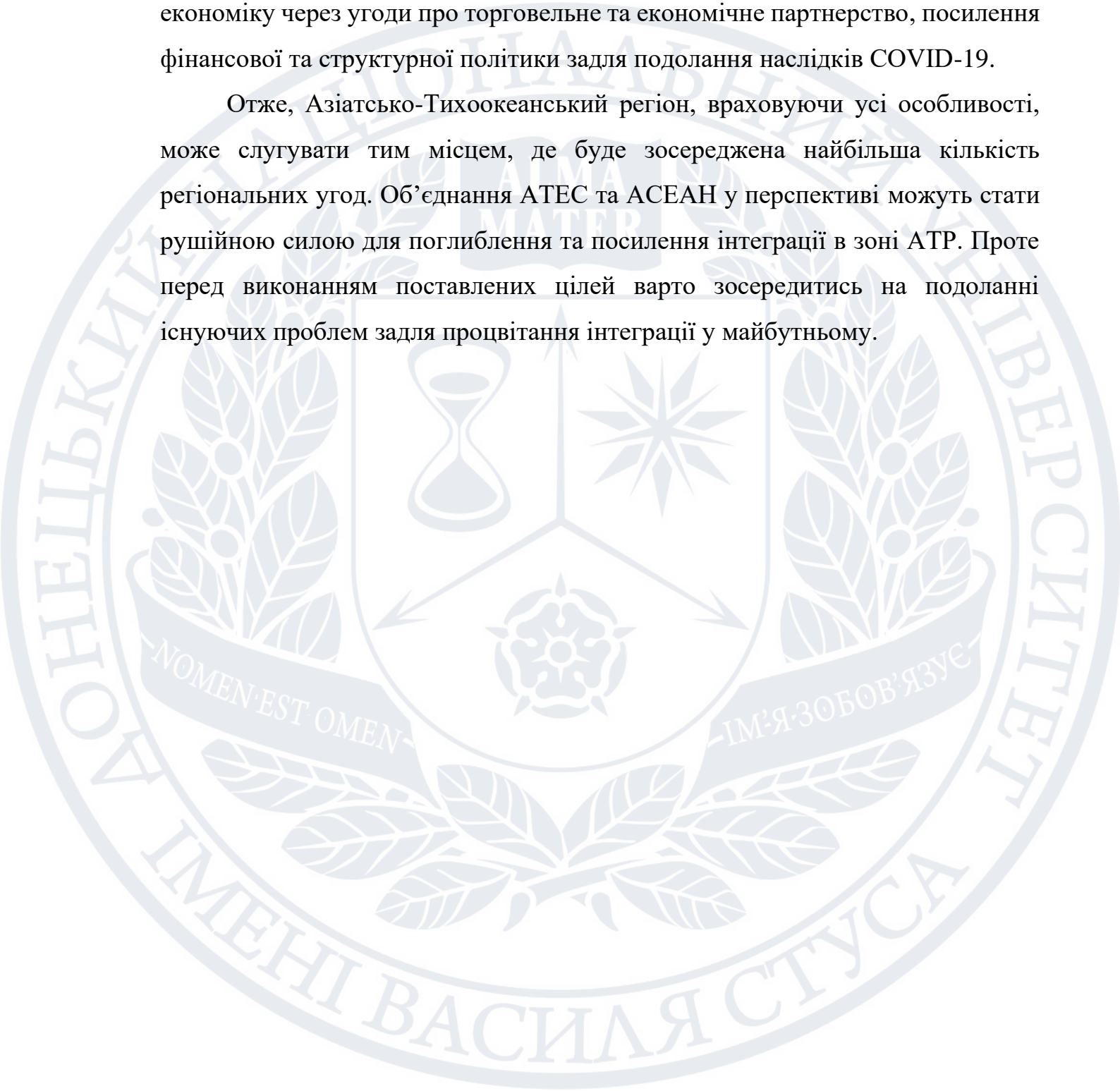
Сучасний стан Азіатсько-Тихоокеанського регіону показує, що регіон має низку проблем, які у майбутньому будуть перешкодою для розвитку інтеграційних процесів у регіоні.

Головними проблемами виділено: перенасичення населення, екологічні виклики, посилення політики нерівності, пандемія COVID-19, ризики посилення військових конфліктів.

На основі цього було розроблено рекомендації щодо подальшого розвитку, які включають в себе ефективну співпрацю в рамках регіону та міцний діалог між країнами-членами, посилення оборонної політики та

розробку стратегій для усунення міжрегіональних конфліктів, створення проектів, які націлені на захист навколишнього середовища разом із соціальним та економічним розвитком, інтеграція АСЕАН та АТЕС у світову економіку через угоди про торговельне та економічне партнерство, посилення фінансової та структурної політики задля подолання наслідків COVID-19.

Отже, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, враховуючи усі особливості, може слугувати тим місцем, де буде зосереджена найбільша кількість регіональних угод. Об'єднання АТЕС та АСЕАН у перспективі можуть стати рушійною силою для поглиблення та посилення інтеграції в зоні АТР. Проте перед виконанням поставлених цілей варто зосередитись на подоланні існуючих проблем задля процвітання інтеграції у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шергін С. О. Геополітична конфігурація регіональних суб'єктів АТР у контексті трансформації міжнародної системи. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/3037/1.pdf> (дата звернення 23.08.2022)
2. Фостійчук В. Геополітичні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та їх вплив на забезпечення національної безпеки URL: <http://cheloveknauka.com/geopoliticheskie-protsessy-v-aziatsko-tihookeanskom-regione-i-ihvliyanie-na-obespechenie-natsionalnoy-bezopasnosti-rossi#ixzz5koqDQOkk> (дата звернення 23.08.2022)
3. Милосердна І. М. Азіатсько-Тихоокеанський регіон та проекти його розвитку: кінець ХХ – початок ХХІ століття. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* 2020. Вип. 65. С. 130-138.
4. Шергін С. О. Дилема Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму. *Науковий вісник Дипломатичної академії України.* 2015. Вип. 22(2). С. 36-49
5. Frost E. *New Asian Regionalism.* London: Lynn Rienner Publishing, 2008. 293 p.
6. Sukwon Choi *Asia pacific. We are different because we were born worldwide.* 2020. URL: https://aimsinternational-com.translate.google.com/our-global-presence/asia-pacific/?x_tr_sl=en&x_tr_tl=ru&x_tr_hl=ru&x_tr_pto=sc (Last accessed. 23.08.2022)
7. Астахов К.В. Розвиток інтеграційних процесів як загальносвітова тенденція. *Соціально-економічні явища та процеси.* № 11. 2011. С. 33-37
8. Witkowska A. *Integration Processes In TheGlobal Economy: Current State And Prospects. The Cases Of The European Union, ASEAN Economic Community,And NAFTA* URL: <https://czasopisma-uni-lodz-pl.translate.google.com/> (Last accessed. 28.08.2022)
9. Череватий С. В. Розвиток ідеї європейської інтеграції та її значення для України. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї.* 2010. Вип. 19. С. 359.

10. Business Insider Polska. Pluralizm polityczny. Czym jest i na czym polega zasada pluralizmu politycznego. 2020 <https://businessinsider.com.pl/polityka/> (Last accessed. 28.08.2022)

11. Procesy integracyjne i procesy dezintegracji na świecie – geografia URL: <https://eszkola.pl/geografia/procesy-integracyjne-i-dezintegracyjne-na-swiecie-5787.html> (Last accessed. 28.08.2022)

12. Султанова Л. Соціально-культурні передумови виникнення полікультурної освіти. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2016. Вип. 13. С. 37-48.

13. Шеръязданова К.Г. Сучасні інтеграційні процеси: навч. пос. Вид. 2-ге., дод. Алмати: 2016. 198 с.

14. Чуніхіна Л.М., Косик Д.В. Міжнародна економічна інтеграція: передумови та наслідки. *Eurasian advocacy*. 2015. № 5 (18). С. 70-74

15. Mie Oba Further development of Asian regionalism: institutional hedging in an uncertain era, *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 2019. Vol. 8, No. 2 P.125- 140

16. Kundera J. Poland in the Process of European Economic Integration, *Instytut Wydawniczy EuroPrawo. Warszawa*. 2015. P.112-115

17. Мишинська, К.В.; Уханова, І.О НТП, як рушій розвитку малого та середнього бізнесу в умовах глобалізації. *ЖДТУ*. 2017. №4.С.1-3

18. Фелікс Барановський Чинники та мотиви європейської інтеграції України, №6, 2007

19. Сорокіна О.І. Шляхи дослідження мотивів економічної інтеграції. *Нац. інтереси: пріоритети та безпека*. 2018. № 12. С.76-84.

20. Б. Демчук Стратегічні пріоритети економічного розвитку країн АТР. *Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. пр. К.: ІСЕМВ НАН України*, 2011. № 1 (66). С. 114-125

21. Official website of the organization Asia-Pacific Economic Cooperation URL: <https://www.apec.org/> (Last accessed. 05.09.2022)

22. Official website of the organization World Bank URL: <https://www.worldbank.org/> (Last accessed. 05.09.2022)
23. ESCAP, Asia-Pacific Trade and Investment Trends: Trade in goods outlook in Asia and the Pacific in Asia and the Pacific 2021/2022 URL: <https://www.unescap.org/> (Last accessed. 05.09.2022)
24. ESCAP, Trade in commercial services outlook in Asia and the Pacific 2021/2022 URL: <https://www.unescap.org/> (Last accessed. 05.09.2022)
25. ESCAP, Foreign Direct Investment Trends and Outlook in Asia and the Pacific 2021/2022 URL: <https://www.unescap.org/> (Last accessed. 05.09.2022)
26. Official website of Asian Development Bank URL: <https://www.adb.org/> (Last accessed. 10.09.2022)
27. APEC Regional Trends Analysis, 2021 Update URL: <https://www.apec.org/> (Last accessed. 10.09.2022)
28. APEC Regional Trends Analysis, August 2022 Update URL: <https://www.apec.org/> (Last accessed. 10.09.2022)
29. Outcomes & Outlook 2021 – 2022, APEC Secretariat, URL: <https://www.apec.org/> (Last accessed. 10.09.2022)
30. Official website of International Monetary Fund URL: <https://www.imf.org/> (Last accessed. 10.09.2022)
31. Statistics and Trade Statistics Database (Chinese Taipei) URL: <https://oec.world/> (Last accessed. 22.09.2022)
32. World Economic Forum. The Global Competitiveness. URL: <https://www.weforum.org/> (Last accessed. 22.09.2022)
33. Official website of the organization ASEAN URL: <https://asean.org/> (Last accessed. 22.09.2022)
34. ASEAN Declaration (Bangkok Declaration) URL: <https://agreement.asean.org/> (Last accessed. 22.09.2022)
35. ASEANStatsDataPortal URL: <https://data.aseanstats.org/> (Last accessed. 22.09.2022)

36. UNCTADstat URL: <https://unctadstat.unctad.org/> (Last accessed. 22.09.2022)
37. ASEAN 2030: Toward a Borderless Economic Community URL: <https://www.adb.org> (Last accessed. 30.09.2022)
38. ASEAN Community Blueprints, 2015 URL: <https://asean.org/> (Last accessed. 30.09.2022)
39. ASEAN perspectives on international developments – 2030 URL: <https://www.brookings.edu/> (Last accessed. 06.10.2022)
40. Future of Consumption in Fast-Growth Consumer Markets: ASEAN URL: <https://www.weforum.org/> (Last accessed. 06.10.2022)
41. Major Problems Faced by APEC Since Formation URL: <https://www.lawteacher.net/> (Last accessed. 06.10.2022)
42. Estoque R.C., Murayama Y. Ecological Indicators, Social-ecological status index: A preliminary study of its structural composition and application. 2020
43. A Vision for APEC 2040 Report of the PECC Task Force on APEC Beyond 2020 URL: <https://www.pecc.org/> (Last accessed. 12.10.2022)
44. APEC Putrajaya Vision 2040 URL: <https://www.apec.org/> (Last accessed. 12.10.2022)
45. A Decade of Supply Chain Initiatives: Opportunities and Challenges in Post-COVID-19 Recovery URL: <https://www.apec.org/> (Last accessed. 12.10.2022)
46. Six Pressing Issues in Asia and How We're Adapting Our Approach to Address Them URL: <https://asiafoundation.org/> (Last accessed. 15.10.2022)
47. Key social development challenges in the Asia-Pacific region in the context of the 2030 Agenda for Sustainable Development URL: <https://www.unescap.org/> (Last accessed. 15.10.2022)
48. Can this time be different? Challenges and opportunities for Asia-Pacific economies in the aftermath of COVID-19 URL: <https://www.unescap.org/> (Last accessed. 16.10.2022)
49. Regional Cooperation and integration in Asia and the Pacific URL: <https://www.isdb.org/> (Last accessed. 16.10.2022)

50. Чайковська М.В., Іщук Ю.А, Сучасні проблеми розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Збірник «Вчені записки» ДВНЗ, КНЕУ, 2022. № 27 (3).

51. Індो-Тихоокеанський регіон на шахівниці американської геополітики. Частина 1. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/indo-tykhookeanskyu-rehion-na-shakhivnytsi-amerykanskoji-heopolityky-chastyna-1/> (Last accessed. 18.10.2022)

52. Конкуренція США та Китаю за Індо-Тихоокеанський регіон лише починається. *Інтернет ресурс*. URL: <https://uisgda.com/ua/konkurenciya-ssha-i-kitaya-za-indo-tihookeanskij-region-tolko-nachinaetsya.html> (Last accessed. 22.10.2022)

53. Fact Sheet: United States Indo-Pacific Strategy. Internet resource. URL: <https://www.state.gov> (Last accessed. 22.10.2022)

54. Тенденції розвитку ситуації в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Інтернет ресурс. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-regioni/arxiv-aziya/arxiv-insha-aziya/atr/ (дата звернення 23.10.2022)

55. Конкуренція США та Китаю за Індо-Тихоокеанський регіон лише починається. Інтернет ресурс. URL: <https://uisgda.com/ua/konkurenciya-ssha-i-kitaya-za-indo-tihookeanskij-region-tolko-nachinaetsya.html> (дата звернення 23.10.2022)

56. Китайські експерти: США втручаються у розвиток Азіатсько-Тихоокеанського регіону під прикриттям захисту безпеки. Інтернет ресурс. URL: <https://ukrainian.cri.cn/home/focus2/3438/20220613/763490.html> (дата звернення 25.10.2022)

57. Конкуренція США та Китаю за Індо-Тихоокеанський регіон лише починається. Інтернет ресурс. URL: <https://uisgda.com/ua/konkurenciya-ssha-i-kitaya-za-indo-tihookeanskij-region-tolko-nachinaetsya.html> (дата звернення 25.10.2022).